

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยี การศึกษาของครูสอนศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีอยู่ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการวิจัย ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป ในเรื่องต่างๆดังนี้

1. ความหมายของนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
2. ประเภทของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา
3. การยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา
4. ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
5. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม
6. บทบาทของครูสอนศาสนาอิสลาม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความหมายของนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา

นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของนวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้คือ

ความหมายของคำว่า "นวัตกรรม"

ทอมัส ฮิวส์ (Thomas Hughes, 1971) อ้างจาก ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2521) ได้ให้ความหมายของ "นวัตกรรม" ว่า "เป็นการนำวิธีการใหม่ๆมาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลอง หรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆแล้ว โดยเริ่มมาตั้งแต่การคิดค้น (Invention) การพัฒนา (Development) ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของการทดลอง

ปฏิบัติก่อน(Pilot Project) แล้วจึงนำไปปฏิบัติจริงซึ่งมีความแตกต่างไปจากการปฏิบัติ เดิมที่เคยปฏิบัติมา"

โรเจอร์ (Roger, 1971: 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นวัตกรรมหมายถึง ความคิด การกระทำหรือสิ่งของที่บุคคลเห็นว่าเป็นของใหม่ไม่ว่าความคิดนั้นจะเป็นของใหม่หรือไม่ โดยใช้ความคิดเห็นและการตัดสินใจของตนเอง ถ้าบุคคลนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งใหม่ สำหรับเขา คำว่า "ใหม่"มิได้หมายความว่าต้องเป็นความรู้ใหม่เป็นครั้งแรก แต่หมายถึง การที่บุคคลได้รับรู้ในเรื่องเดิมมากขึ้น หรือเป็นความคิดใหม่ในเรื่องเจตคติหรือเกี่ยวกับการตัดสินใจที่จะใช้นวัตกรรมนั้นๆ

มอร์ติน (Morton, J.A.) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Organizing for Innovation ว่า "นวัตกรรมหมายถึง การทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง(Renewal) ซึ่งหมายถึง การปรับปรุงของเก่าและพัฒนาสภาพของบุคลากร ตลอดจนหน่วยงาน หรือองค์กรนั้นๆ นวัตกรรมไม่ใช่การจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนาสื่อเพื่อความอยู่รอดของระบบ"

นิพนธ์ ศุภปรีดี (2519: 5) กล่าวว่านวัตกรรมหมายถึงความคิดและการกระทำใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม ถึงแม้ว่าความคิดและการกระทำใหม่ๆ ในสังคมนั้นจะเคยใช้ในสังคมอื่นๆ ได้ผลมานานแล้วก็ตาม ถ้าเป็นความคิดและการกระทำใหม่ที่นำมาใช้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมในระยะแรกก็ถือว่าเป็นนวัตกรรม

ธีรพงศ์ พรหมวงศ์ (2521: 3-4)กล่าวถึงนวัตกรรมไว้ว่า วิธีการ หลักปฏิบัติ และแนวคิด ซึ่งไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมในประเทศหนึ่ง อาจเป็นนวัตกรรมในประเทศอื่นก็ได้ สิ่งที่ไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมในอดีตหากใช้แพร่หลายแล้วไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรม และสิ่งที่เคยใช้ไม่ได้ผลในอดีต หากนำมาปรับปรุงใช้ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ถือว่าเป็นนวัตกรรม นวัตกรรมมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1. จะต้องเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน
2. มีการนำวิธีการระบบมาใช้ โดยการพิจารณาองค์ประกอบทั้งส่วนข้อมูลใส่เข้าไป กระบวนการ และผลลัพธ์ให้เหมาะสมก่อนที่จะทำการเปลี่ยนแปลง

ไซยส เรื่องสุวรรณ (2521) ได้ให้ความหมาย "นวัตกรรม" ไว้ว่าหมายถึง "วิธีการปฏิบัติใหม่ๆที่แปลกไปจากเดิม โดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ๆขึ้นมา หรือมีการปรับปรุงของเก่าให้เหมาะสม และสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการทดลองพัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือได้แล้วว่า ได้ผลดีในทางปฏิบัติ ทำให้ระบบก้าวไปสู่จุดหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น"

จากความหมายของนวัตกรรมที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้แล้วนั้น จะเห็นว่า มีลักษณะใกล้เคียงกัน พอสรุปได้ว่า นวัตกรรมหมายถึงหลักปฏิบัติ แนวคิด วิธีการใหม่ๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมด หรือบางส่วน หรืออาจเคยใช้ในสังคมอื่นๆได้ผลแล้วนำมาใช้ในสังคมใหม่ หรือเกิดจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้น

ส่วนคำว่า "เทคโนโลยีการศึกษา" นั้น คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973: 592) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษาไว้ว่าหมายถึงการนำเอาหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เพื่อการออกแบบและส่งเสริมระบบการเรียนการสอน โดยเน้นที่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่สามารถวัดได้อย่างถูกต้องแน่นอน มีการจัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนมากกว่าจะยึดเนื้อหาวิชา มีการใช้การศึกษาเชิงปฏิบัติ โดยผ่านการวิเคราะห์และการใช้เครื่องมือสถิติขั้นสูง รวมถึงเทคนิคการสอนโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ อาทิเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อการสอนต่างๆในลักษณะของสื่อประสม และการศึกษาด้วยตัวเอง

วิจิตร ศรีสอ้าน (2517:120-121) ได้กล่าวว่า" เทคโนโลยีการศึกษานั้นเป็นการประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด อุปกรณ์และเครื่องมือใหม่ๆ มาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาทั้งด้านการขยายงาน และด้านปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ตามนัยนี้เทคโนโลยีการศึกษาจึงครอบคลุมเรื่องต่างๆ 3 ด้านคือการนำเอาเครื่องมือใหม่ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน การผลิตวัสดุการสอนแนวใหม่ และการใช้เทคนิควิธีการใหม่ๆ"

สมหญิง กลั่นศิริ (2525: 11) ได้ให้ความหมายของคำว่า เทคโนโลยีการศึกษาไว้ว่าหมายถึงระบบการนำวัสดุอุปกรณ์และระบบวิธีการมาช่วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง (2531: 4) กล่าวถึง เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการศึกษานั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. เทคโนโลยีการพิมพ์
2. โทรคมนาคม ซึ่งรวมหมายถึง โทรทัศน์ วิทยุ และระบบการสื่อสารสองทางในรูปแบบและลักษณะต่างๆ
3. ภาพยนตร์และวิดีโอ ซึ่งเป็นผลรวมของภาพเคลื่อนไหวและเสียง
4. คอมพิวเตอร์
5. การเชื่อมโยงเทคโนโลยีสาขาต่างๆมาใช้เพื่อช่วยในการทำงานและในการขยายอินทรีย์ความสามารถของมนุษย์ (Anandam and Kelly 1981: 127)

ประหัตถ์ จิระวาทพงศ์(ม.ป.ป.: 17)ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีที่ใช้ในการศึกษาออกมาในลักษณะของสื่อต่างๆ ซึ่งมีหลายรูปแบบคือ เป็นประเภทวัสดุ เช่น กระดาษ ฟิล์ม หุ่นจำลอง เป็นต้น ประเภทเครื่องมือได้แก่ เครื่องฉาย เครื่องเสียง เครื่องจักรผลิตสิ่งต่างๆ เป็นต้น และประเภทวิธีการ ได้แก่ วิธีระบบ วิธีการสอน วิธีวิจัย เป็นต้น

เทคโนโลยีการศึกษา นั้นพัฒนามาจากการออกแบบการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ โดยรวมถึง

1. ความสนใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องของการเรียนรู้ เช่น บทเรียนโปรแกรม และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น
2. ด้านพฤติกรรมศาสตร์และทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการเสริมแรงของ สกินเนอร์ (Skinner)
3. เทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น (Gagne and Briggs 1974: 210-211)

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า เทคโนโลยีการศึกษาเป็นการประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด วัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในการศึกษาอย่างมีระบบวิธีเพื่อแก้ปัญหาการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของผู้สอน และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่า จากความหมายของคำว่า "นวัตกรรม" และ "เทคโนโลยีการศึกษา" นั้นพอจะสรุปได้ว่านวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษานั้นหมายถึง วิธีการนำความรู้ วิธีการแนวคิด หลักการปฏิบัติ กระบวนการตลอดจนเครื่องมือและวัสดุใหม่ๆ ที่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแนวการปฏิบัติทางการศึกษาอย่างมีระบบและมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

จากความหมายของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา สามารถแยกประเภทของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาออกเป็น 3 ประเภทคือ ประเภทวิธีการ ประเภทวัสดุ และประเภทอุปกรณ์ ซึ่งในปัจจุบันมีนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ที่ได้รับความสนใจและใช้อยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้เป็นนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศาสนาอิสลามภาคฟัรคฺอ์อื่น ซึ่งเทียบเท่ากับระดับประถมศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ที่ได้มีผู้ศึกษาวิจัยในการเรียนการสอนวิชาสามัญในระดับประถมศึกษาไว้ ดังนี้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533) ได้วิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา เพื่อเสนอแนะขั้นตอนแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติทางการเรียนสำหรับครู ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิด มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และความคิดของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ผลการศึกษาวิเคราะห์จากงานวิจัยต่างๆพบว่ามีดังนี้

1.1 วิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

การสอนวิธีนี้เป็นโอกาสให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น นักเรียนจะมีโอกาสพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในลักษณะปรึกษาหารือ ออกความคิดเห็นร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ และมีการตัดสินใจร่วมกันในการแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ผลที่ได้รับ

การสอนโดยวิธีอภิปรายกลุ่ม เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียน ส่วนใหญ่นำมาเปรียบเทียบกับวิธีอื่น ซึ่งนักเรียนจะได้ยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมพอๆกับการสอนโดยวิธีเบญจฉันทน์ และการแสดงบทบาทสมมติ เพราะฉะนั้นวิธีการทั้ง 3 วิธีจึงเป็นวิธีการที่ใช้ได้ดีในการสอนจริยธรรม แต่ควรสลับกันไปเพื่อไม่ให้เด็กเรียนเกิดความเบื่อหน่าย

1.2 วิธีสอนเป็นระบบ

วิธีสอนแบบเป็นระบบ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่จัดการสอนนักเรียนกลุ่มใหญ่เป็นหลัก แต่ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นเพื่อให้การเรียนการสอนกลุ่มใหญ่ได้ผ่านไป จะต้องมีการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล

ผลที่ได้รับ

การสอนเป็นระบบทำให้นักเรียนกระตือรือร้นและสนใจเรียน ครูผู้สอนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนได้อย่างชัดเจน และผู้บริหารสามารถนิเทศตามการจัดการเรียนการสอนได้อย่างใกล้ชิด แต่ความไม่เพียงพอของสื่อยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ

1.3 วิธีสอนแบบซินดิเคต (Syndicate)

การเรียนการสอนวิธีนี้เป็นการจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อศึกษากรณีตัวอย่างร่วมกัน มีการอภิปรายคำถามแล้วตอบคำถามหาข้อสรุป

ผลที่ได้รับ

นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีปกติ ปรากฏว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการสอนแบบปกติ ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษา ทักษะคิดเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม

1.4 วิธีสอนแบบการเรี้นเพื่อรอบรู้

เป็นวิธีจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ให้นักเรียนทุกคนประสบความสำเร็จตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน หากนักเรียนคนใดยังไม่ผ่านเกณฑ์ก็ต้องสอนซ่อมเสริมจนกว่าจะผ่านเกณฑ์ ซึ่งไม่ควรตั้งไว้สูงเกิน 80%

ผลที่ได้รับ

การเรียนเพื่อรอบรู้ ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าปกติ

1.5 วิธีสอนแบบอุปมาน

การสอนแบบอุปมาน เป็นการสอนให้นักเรียนเรียนรู้ส่วนย่อยหรือสอนจากตัวอย่างนำไปสรุปเป็นส่วนรวมอันเป็นหลักการต่างๆ โดยครูเป็นผู้แสดงตัวอย่างของจริงให้เห็น โดยให้นักเรียนสังเกต วิธีสอนเน้นนักเรียนเป็นสำคัญคือต้องรู้จักการสังเกต สรุป คิดค้นอย่างมีเหตุผลเหมาะกับการสอนวิชาเกี่ยวกับการคำนวณ การค้นคว้า ทดลองต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

ผลที่ได้รับ

การเปรียบเทียบการสอนในงานวิจัยส่วนใหญ่จะเปรียบเทียบเกี่ยวกับวิธีอุปมาน ซึ่งปรากฏผลการเรียนในวิธีอุปมานจะได้สูงกว่าวิธีอุปมาน

1.6 วิธีสอนแบบอนุมาณ

เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ หรือหลักความจริง โดยทั่วไปก่อนแล้วจึงสอนส่วนปลีกย่อยอย่างละเอียด มุ่งเน้นที่จะฝึกหัดให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่ายๆปราศจากการพิสูจน์

ผลที่ได้รับ

ส่วนใหญ่เปรียบเทียบเกี่ยวกับวิธีอุปมาน ซึ่งวิธีอุปมานให้ผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่า

1.7 วิธีสอนแบบสืบสวน-สอบสวน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบสืบสวน-สอบสวน

มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสังเกตเปรียบเทียบ

2. ขั้นอธิบาย

3. ขั้นทำนายผล

4. ขั้นควบคุม

ทั้ง 4 ขั้นมีความสัมพันธ์กันควบคู่กัน

ผลที่ได้รับ

การสอนแบบสืบสวน-สอบสวน เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีปกติ จะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่า แต่เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่นไม่แตกต่างกันมากนัก วิธีการสอนแบบสืบสวน-สอบสวนจะไม่มีบทบรรยาย ครูจะสามารถสังเกตเห็นความเจริญงอกงามของความคิดห่อนในการคิดสร้างสรรค์และความอยากรู้ อยากเห็นปรากฏในตัวนักเรียน

1.8 วิธีสอนแบบ สสวท.

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ สสวท.

(สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2520: 9) ได้วางผังการสอนคณิตศาสตร์ ไว้ดังนี้

1. เป็นขั้นทบทวนความรู้เดิม เป็นการกล่าวหรืออ้างอิงถึงสิ่งที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้ว

2. ขั้นจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน

2.1 ขั้นของจริง จากรูปธรรม -----> สรุปนามธรรม

2.2 ขั้นรูปภาพ เครื่องช่วยคิดจากของจริง -----> ภาพ

2.3 ขั้นสัญลักษณ์ ครูอธิบายโดยใช้ประโยคสัญลักษณ์

3. สรุปนำไปสู่ชีวิต สะดวกในการนำไปใช้

4. ขั้นฝึกทักษะ นักเรียนเข้าใจชีวิตแล้วให้นักเรียนฝึกทักษะ ในหนังสือแบบ

ฝึกหัดแบบเรียนหรือบัตรงาน

5. ชี้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และใช้ในวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผลที่ได้รับ

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ สสวท. มักนำมาใช้เปรียบเทียบกับรูปแบบของ วารณี ซึ่งทั้ง 2 วิธีให้ผลการผ่านเกณฑ์ตามที่ตั้งไว้เท่าเทียมกัน แต่นักเรียนใช้วิธีสอนของวารณีมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า และมีความคงทนในการเรียนรู้มากกว่าที่ใช้วิธีของสสวท. อาจเป็นเพราะวิธีของวารณีมีความละเอียดลึกซึ้งมากกว่าก็ได้ แต่หากนำวิธีของ สสวท. มาเปรียบกับวิธีปกตินแล้วผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้วิธีของสสวท. จะดีกว่า เนื่องจากมีระดับขั้นตอนที่ดีกว่า

1.9 วิธีสอนแบบ มศว. (วารณี โสมประสูตร)

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์แบบ มศว. (วารณี โสมประสูตร) มีดังนี้

1. ชี้นำเพื่อสร้างความสนใจ ผูกสมาธิ และทบทวนความรู้เดิม โดยใช้ของจริงของจำลอง รูปภาพ นิทาน ปัญหา สถานการณ์ ฯลฯ

2. ชี้นำสอนเพื่อให้เกิดมโนคติ (Concept) และเจตคติ

3. ชี้นำสรุป สรุปเป็นความคิดรวบยอดหลักการ วิธีประโชคสัญลักษณ์ วิธีลัด ข้อควรสังเกตสูตร และกฎ

4. ชี้นำฝึกทักษะ ฝึกทำแบบฝึกหัดจากแผนภูมิ บัตรงาน แบบเรียนและแบบฝึกหัดเสริมทักษะ

5. ชี้นำไปใช้ การแก้โจทย์ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ที่พบในชีวิตประจำวัน

6. ชี้นำวัดผล สามารถวัดผลได้ดังนี้

6.1 สังเกตการณ์ตอบคำถามทุกขั้นตอนของกิจกรรม

6.2 สังเกตการปฏิบัติกิจกรรม เช่น ความสนใจ ความตั้งใจ การเข้าร่วม

กิจกรรม เป็นต้น

6.3 ตรวจผลงาน

6.4 ทดสอบย่อย และทดสอบรวม

ผลที่ได้รับ

1. จำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของการสอนทั้ง
- 2 วิธี ผ่านเกณฑ์ตามที่ตั้งไว้มีจำนวนเท่าเทียมกัน
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนของวรวรณี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า สสวท.
3. ความคงทนในการเรียนรู้ นักเรียนที่เรียนของวรวรณี มีจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้มากกว่า สสวท.

1.10 วิธีสอนแบบโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน RIT

โครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน หรือ RIT เป็นการจักระบบการเรียนการสอนที่ช่วยลดเวลาที่ครูต้องสอน หรือเกี่ยวข้องกับนักเรียนให้น้อยลง ลดเวลาเรียนของนักเรียน และเพิ่มอัตราความเร็วของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยที่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนไม่ต่ำกว่าการเรียนการสอนในเวลาปกติ ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการนี้ครอบคลุมถึงการจักระบบการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนและการดำเนินการวิจัย

ผลที่ได้รับ

เมื่อโครงการ RIT มาใช้ในโรงเรียนให้ประโยชน์ต่อการปรับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีขึ้นและส่วนใหญ่ทำให้เด็ก 2 กลุ่มอายุที่เรียนร่วมกัน มีผลการเรียนไม่แตกต่างกัน

1.11 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน

ศูนย์การเรียนเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวเองมากที่สุด โดยอาศัยสื่อการสอนแบบประสม และหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เข้าช่วยในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระฉับกระเฉง ตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้วยตัวเองทันที ประสบการณ์ที่ได้รับทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จและเกิดความรู้ที่ละน้อยตามลำดับขั้น

ผลที่ได้รับ

การใช้วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ นอกจากจะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่าวิธีปกติแล้ว ยังทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนากระบวนการกลุ่มด้วย

1.12 วิธีสอนแบบกลุ่มบูรณาการ

หลักสูตรแบบบูรณาการความรู้ คือการรวมหน่วยความรู้โดยพหุวิชาหลอมรวมเนื้อหาวิชาทั้งหมดให้เป็นกิจกรรมของเด็กที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยไม่มีการเน้นหรือกล่าวถึงเนื้อหาวิชาแต่ความรู้ต่างๆ จะถูกนำมารวมกันภายใต้หน่วยการเรียนรู้หนึ่งๆ ส่วนหน่วยนั้นจะใช้อะไรเป็นศูนย์กลางหรือเป็นแกนแล้วแต่จะกำหนด ส่วนใหญ่มักเลือกใช้วิชาสังคมศึกษาเพราะสามารถโยงสัมพันธ์กับวิชาอื่นได้ดี

ผลที่ได้รับ

นักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบกลุ่มบูรณาการ จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี รู้จักแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

2. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียน เพื่อให้เกิดทักษะหรือความชำนาญในเรื่องต่างๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร ลักษณะและวิธีการสอนรูปแบบนี้ ผลการศึกษาและวิเคราะห์จากงานวิจัยต่างๆ พบว่ามีดังนี้คือ

2.1 วิธีสอนแบบอธิบายประกอบสาธิต

วิธีการสอนแบบนี้ ครูจะต้องเตรียมการล่วงหน้าเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ทราบว่าจุดสำคัญอะไรบ้างที่ครูควรอธิบายและสาธิตให้นักเรียนดู จะเป็นการประหยัดเวลา และนักเรียนเข้าใจง่าย

ผลที่ได้รับ

การสอนแบบอธิบายประกอบการสาธิตกับการสอนแบบลีลาศึกษา มีผลต่อการพัฒนาการ ด้านความสามารถทางกลไกของนักเรียนของนักเรียนไม่แตกต่างกัน

2.2 วิธีสอนแบบลีลาศึกษา

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบลีลาศึกษา

1. วิธีสอนโดยตรง เป็นการสอนโดยจัดนักเรียนให้เป็นรูปแบบที่ต้องการและเลือกกิจกรรมที่ต้องการไว้ให้นักเรียนและอธิบายว่าจะเรียนทักษะอะไร เรียนอย่างไร การสอนแบบนี้เหมาะสำหรับการสอนกิจกรรมเคลื่อนไหวเฉพาะอย่าง เพื่อความปลอดภัย
2. วิธีสอนโดยอ้อม นักเรียนมีโอกาสเลือกกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอย่างอิสระและจะใช้อุปกรณ์อะไรก็ได้ในโรงพลศึกษา การสอนแบบนี้เป็นการยอมรับความแตกต่างของนักเรียนในเรื่องความสามารถ และความสนใจของนักเรียน
3. วิธีสอนแบบจำกัด เป็นการรวมเอาวิธีสอนทั้งสองแบบที่กล่าวมาแล้วเข้าด้วยกันคือ การเอาวิธีการเลือกกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอิสระมารวมกัน

ผลที่ได้รับ

การสอนเป็นแบบลีลาศึกษากับการสอนและอธิบายประกอบการสาธิต มีผลต่อการพัฒนาการด้านความสามารถทางกลไกของนักเรียนไม่แตกต่างกัน

2.3 วิธีสอนแบบฝึกศาสตร์

วิธีสอนโดยใช้หลักฝึกศาสตร์ เป็นการสอนอ่านภาษาอังกฤษโดยให้นักเรียนจำคำศัพท์ด้วยการสะกดคำ ซึ่งต้องมีการออกเสียง สระ พยัญชนะ ทุกครั้ง ฉะนั้นการสอนแบบนี้จึงเน้นที่เสียงของตัวอักษร เมื่อนักเรียนหุดออกมาเร็วๆจะเป็นคำพูดได้ สอนให้นักเรียนรู้จักเสียงของพยัญชนะ สระ การประสมเสียง เพื่อออกเสียงได้ถูกต้อง

ผลที่ได้รับ

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอ่านเป็นคำแล้ว ผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกัน

2.4 วิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา

เป็นวิธีที่ให้เด็กแสดงบทบาทสมมติ มีบทสนทนาหรือมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เด็กจะมีโอกาสใช้ภาษาพูดกับเพื่อนในกลุ่มกับครู ทำให้เขาพัฒนาทักษะทางภาษา

ผลที่ได้รับ

นักเรียนที่ได้รับการเสนอแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาส่วนใหญ่ ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษามากกว่าการสอนโดยปกติ

3. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาคำนิยาม เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ลึกซึ้งนึกคิดของนักเรียน ซึ่งอาจจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำ หรือการแสดงความคิดเห็นก็ได้ ลักษณะและวิธีการสอนรูปแบบนี้ ผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยต่างๆ พบว่ามีดังนี้

3.1 วิธีสอนแบบเบญจชั้น

เป็นวิธีการสอนจรรยาวิชา ซึ่งมีลำดับชั้นการสอน 5 ชั้น อันเปรียบได้กับความซัดมัน ถือมันในรูป เวทนา สัตถุยา สังขารและวิญญาณ อันเป็นชั้นตอนที่ทำให้เกิดกิเลสชั้นในจิตใจ การสอนแบบนี้ลอกเลียนชั้นตอนทั้ง 5 ของเบญจชั้น เพราะเป็นวิธีธรรมชาติที่สุด เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่สุด และถ้าจะเกิดคุณธรรมอะไรที่เกิดชั้นก็เกิดชั้นได้ลึกที่สุด

ผลที่ได้รับ

เมื่อนำวิธีการสอนแบบเบญจรัตน์ มาเปรียบเทียบกับวิธีสอนปกติ นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ทางด้านทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าวิธีปกติ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับวิธีอภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นการสอนจริยศึกษาคควรใช้ได้ทั้งวิธีเบญจรัตน์และอภิปรายกลุ่มสลับกันไป

3.2 วิธีสอนแบบเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน

จุดมุ่งหมายของการเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนระดับประถมศึกษา คือให้นักเรียนมีลักษณะนิสัยในการทำงานที่ดีได้ด้วยการควบคุมตนเอง โดยครูจะจัดประสบการณ์การควบคุมตนเองให้นักเรียนก่อน อย่างเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การสร้างความตระหนัก การให้ตัวแบบ การปรับพฤติกรรม แล้วครูค่อยๆถอดความควบคุมพฤติกรรมออก

ผลที่ได้รับ

ทำให้นักเรียนเกิดลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์นั้น นอกจากครูจะพยายามสอนแล้ว ครูต้องเป็นตัวแบบที่ดี ให้ความเอาใจใส่โดยการสังเกตและให้การเสริมแรงทันทีเมื่อเด็กทำตามข้อตกลง

3.3 วิธีสอนแบบพุทธกาล

มี 4 วิธี คือ วิธีสอนแบบไตรสิกขา แบบบรรพชาอุปมาอุปไมย แบบธรรมสาส์กัจจา และแบบปุจฉา วิสัยชา มีดังนี้

1. วิธีสอนแบบไตรสิกขา คือวิธีสอนที่ผ่านขั้นตอน 3 ขั้นตอน มี คือ สมาธิและปัญญา
2. วิธีสอนแบบบรรพชาอุปมาอุปไมย คือวิธีสอนโดยบรรพชาเนื้อหา มองเห็นภาพเกิดมโนทัศน์ง่ายชัดเจนและสมจริง ในการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย สิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบชัดเจนและตรงเนื้อหา

3. วิธีสอนแบบธรรมสาส์กัจฉา คือวิธีสอนโดยผู้เรียนและผู้สอนสนทนา พุคคฺย อภิปรายแสดงความคิดเห็น

4. วิธีสอนแบบปฐจา วิสัชนา คือวิธีสอนโดยถามตอบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม ผู้เรียนเป็นผู้ตอบ หรือผู้เรียนเป็นผู้ถาม ผู้สอนเป็นผู้ตอบ ในการถาม-ตอบผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันตอบ เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนเกิดปัญหาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ถามเป็น แก้ปัญหาเป็น ผู้สอนจะถามนำหรือ เปลี่ยนคำถามที่มีผู้ถามให้ง่าย ถามผู้เรียนจนผู้เรียนเรี้นรู้และเข้าใจเนื้อหาตามที่ต้องการ บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ตั้งไว้

3.4 วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่บกพร่อง เป็นปัญหา สมควรแก้ไข กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จึงเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าใจความต้องการของตนเองและผู้อื่น

วิธีนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอน ก็เพียงจัดเวลาและสถานที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำมาใช้เท่านั้น แต่ขั้นตอนสำคัญอยู่ที่การสร้างกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้ถูกต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะพัฒนา

ผลที่ได้รับ

การนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน สามารถพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี

3.5 วิธีสอนแบบสร้างเสริมเจตคติ

เป็นวิธีสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นในตัวของนักเรียน ฝึกให้นักเรียนคิดและตัดสินใจอย่างมีระบบในเรื่องฝึกการรับฟังและเคารพในความคิดผู้อื่น ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยครูใช้สถานการณ์จำลอง และตั้งคำถามไว้ เพื่อให้นักเรียนคิด แสดงออกด้วยการพูด แล้วสรุปหาข้อยุติ

ผลที่ได้รับ

ระดับประถมศึกษา พบว่าวิธีสอนแบบสร้างเสริมเจตคติส่งผลให้นักเรียนมีระดับคะแนน พัฒนาการทางจริยธรรมหรือค่านิยมทางจริยธรรมสูงขึ้นมากกว่าการเรียนการสอนปกติ และพบว่าวิธีสอนแบบสร้างเสริมเจตคติใช้ได้ผลดีกว่าวิธีปรับพฤติกรรมในการสร้างค่านิยม เรื่องความซื่อสัตย์

3.6 วิธีสอนแบบปรับพฤติกรรม

วิธีนี้ใช้ในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน กระบวนการของการใช้รูปแบบการสอนนี้ อาศัยหลักทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ โดยการใช้เงื่อนไขผลกรรมทางบวกหรือการเสริมแรงเป็นตัวควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมของนักเรียนให้ เป็นไปตามที่ต้องการ

ผลที่ได้รับ

ระดับประถมศึกษา พบว่าวิธีสอนปรับพฤติกรรมส่งผลให้นักเรียนมีระดับคะแนน พัฒนาการทางจริยธรรมหรือค่านิยมทางจริยธรรมสูงขึ้น มากกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ ในเรื่อง ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์

นอกจากนวัตกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาที่กองวิจัยทางการศึกษามหาวิทยาลัย ได้ศึกษาและวิเคราะห์ไว้แล้ว ยังมีนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาอื่นอีกที่ได้มีผู้ศึกษา วิจัย และนำมาใช้ในการเรียนการสอน อย่างเช่น

การสอนโดยให้เพื่อนช่วยสอน (Peer Tutoring)

คือวิธีสอนที่ครูให้นักเรียนสอนกันเอง โดยให้นักเรียนที่เรียนดีช่วยสอนนักเรียนที่เรียนช้าหรือนักเรียนที่เรียนในชั้นต่ำกว่า โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งหลักที่ว่านักเรียนทุกคนมีสิทธิ์ที่จะประสบผลสำเร็จได้ เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น การเรียนการสอนวิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้ามีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น

สมศักดิ์ ลินตระกูล (2524) และ เวอร์มอน (Vernon, 1976) มีความเห็นสอดคล้องเกี่ยวกับการที่นักเรียนสอนกันเองว่า การสอนวิธีนี้มีข้อดีที่นักเรียนใช้ภาษาเดียวกันในการถ่ายทอดความรู้หรืออธิบาย ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นมากกว่าภาษาที่ครูใช้ เพราะเป็นการพูดคุยกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน จึงสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น นักเรียนผู้สอนก็สนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นนั่นเอง

การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)

คือวิธีการสอนโดยการจำลองสถานการณ์ ให้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมเมื่อเผชิญกับสถานการณ์นั้นๆ

ภฤชญา สวดี (2518) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสร้างสถานการณ์จำลองปัญหาการสอนวิชาภาษาอังกฤษ" โดยสร้างสถานการณ์จำลองปัญหาการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ในระดับประถมศึกษา จากการพิจารณาเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดและจำเป็นต้องแก้ไขก่อน จากนั้นทดลองใช้แบบสถานการณ์จำลองปัญหาที่สร้างขึ้นกับนิสิตชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ผ่านการเรียนวิชาระเบียบวิธีสอนมาแล้ว และกำลังจะออกไปฝึกสอน เพื่อฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล และให้นิสิตเหล่านั้นแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอน โดยใช้สถานการณ์จำลองด้วย ผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์จำลองเป็นวิธีการสอนที่สามารถนำมาใช้ฝึกให้นิสิตแก้ปัญหาการเรียนการสอนก่อนที่จะออกไปฝึกสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสถานการณ์จำลองที่เป็นการแสดงบทบาทให้ประโยชน์ในการเตรียมการแก้ปัญหามากที่สุด

การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ (Role Play)

คือ วิธีการสอนที่ครูสมมติบทบาทขึ้นมา เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของนักเรียนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนในด้านความรู้สึกและพฤติกรรม ทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสม

การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ได้มีผู้นำมาทดลองสอน ดังนี้

วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (2530) ได้ศึกษาเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ การเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติและสอน โดยแบ่งกลุ่มทำงาน" ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียน ปากเกร็ด ปีการศึกษา 2529 จำนวน 2 ห้องเรียนๆละ 30 คน ห้องเรียนหนึ่งสอนโดย ใช้บทบาทสมมติ ส่วนอีกห้องหนึ่งสอนโดยแบ่งกลุ่มทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ใน การเรียนที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติและสอนโดยแบ่งกลุ่มทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และกลุ่มที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยแบ่งกลุ่ม ทำงาน

โคโนเลย์ (Conoley, 1977) แห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัส ได้นำบทบาทสมมติ มาทดลองสอนเด็ก โดยศึกษาถึงผลของการใช้การแสดงละครบทบาทสมมติ ในการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์ของ เด็ก โดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ผลการทดลองพบว่าการใช้ การแสดงบทบาทสมมติเข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ทำให้สังคมมีติของเด็คดีขึ้น และเปลี่ยนจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่นมากขึ้น

การสอนแบบจุลภาค (Micro-Teaching)

พิงใจ สนิตวานนท์ (2516) ให้นิยามว่า การสอนแบบจุลภาค คือการสอนที่ สอนในสถานการณ์จริง ในลักษณะที่สั้นกระทัดรัด ระยะเวลาสั้น งานและทักษะ กล่าวคือ เป็นการสอนที่มุ่งจะนำทักษะพื้นฐานในการสอนที่เข้าใจแจ่มชัด แล้วนำมาสอนกับนักเรียน จำนวนน้อยประมาณ 3-10 คน ในเวลาประมาณ 5-15 นาที ในขณะที่ทำการสอนมีการ บันทึกภาพให้ผู้สอนได้มีโอกาสฟังหรือเห็นตัวเอง ในขณะที่ปฏิบัติการสอนในภายหลังพร้อมทั้งมี การวิจารณ์ข้อดีข้อเสียต่างๆ และสอนซ้ำภายหลังที่เรี้นรู้ข้อบกพร่องของตน ทั้งนี้เพื่อช่วย ให้ผู้สอนได้รู้จักตนเอง รู้จักปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น และเห็นแนวทางในการดำเนินการ

สอนได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

วิชา อ่อนช้อย (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความสามารถในการสอนของนักศึกษา ป.ก.ศ. ที่เรียนวิธีสอนแบบจุลภาคกับวิธีสอนแบบธรรมดา" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักศึกษา ป.ก.ศ. ของวิทยาลัยครูพิบูลย์สงคราม พิษณุโลก จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองฝึกทักษะการสอนด้วยวิธีสอนแบบจุลภาค ส่วนกลุ่มควบคุมฝึกทักษะการสอนแบบธรรมดา หลังจากที่ได้ทำการฝึกและให้ออกสอนจริงแล้ว จึงทำการวัดผลความสามารถในการสอน จากการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษากลุ่มที่ฝึกทักษะด้วยวิธีสอนแบบจุลภาค มีความสามารถในการสอนมากกว่านักศึกษาที่ฝึกทักษะการสอนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และความสามารถในการสอนที่มีมากกว่านั้น เป็นความสามารถในการใช้สื่อการสอนกับความสามารถในการใช้กระดานและชอล์ค

อัลเลน และฟอร์จูน (Allen and Fortune, 1966) ได้นำเอาแนวคิดของการสอนแบบจุลภาคมาทดลอง โดยได้ทำการทดลองใช้การสอนแบบจุลภาคกับนักศึกษาฝึกสอนของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ผลปรากฏว่านักศึกษาที่ฝึกสอนโดยวิธีสอนแบบจุลภาค แสดงความสามารถในการสอนได้ดีกว่า และมีการพัฒนาในด้านทักษะการสอนดีกว่ากลุ่มที่ฝึกการสอนแบบเดิม

การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process)

ฮิชองค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2528) ได้อธิบายว่า การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการเรียนการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมการเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ให้ความสำคัญลึกซึ้งของผู้อื่น ใจกว้าง กล้าแสดงออก รู้จักปรับตัวและรู้จักบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองในฐานะผู้นำและผู้ตาม ทำให้การเรียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นันทนา เทพวิรัช (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิทยาศาสตร์หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่หก" ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนักเรียนเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แล้ว นักเรียนมีพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น และมีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีธรรมชาติ

มณฑา ชงอินเนตร (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิต โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5" ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ช่วยให้ นักเรียนมีพัฒนาการทางสัมฤทธิ์ผลในการเรียนดีกว่า การเรียนการสอนด้วยวิธีธรรมชาติ และนักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ไปในทางที่ดีขึ้นกว่านักเรียนด้วยวิธีการเรียนแบบธรรมชาติที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ .01

การสอนแบบรอบรู้ (Master Learning)

สนิท อินทรโกศล (2524) กล่าวว่า การสอนแบบรอบรู้เป็นการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนๆ แต่ละตอนประกอบด้วยสื่อการสอนที่จัดไว้เป็นองค์เพื่อสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนด นักเรียนต้องเรียนเนื้อหาแต่ละตอนให้มีความรู้ถึงขั้นรอบรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากสอนจบในแต่ละตอนจะใช้แบบทดสอบย่อย สอบนักเรียน เพื่อค้นหาข้อบกพร่องในการเรียน ถ้านักเรียนคนใดมีความรู้ยังไม่ถึงขั้นรอบรู้ ก็จะได้รับ การสอนเพิ่มเติมโดยใช้สื่อการเรียนด้วยตนเองหรือที่ได้รับการสอนพิเศษเป็นกลุ่มเล็กๆ และดำรง สิริเจริญ (2524) กล่าวว่า ในการเรียนเพื่อรอบรู้ นั้น เด็กทุกคนหรือเกือบทุกคนสามารถที่จะเรียนวิชาใดๆ ที่จัดสอนขึ้นในโรงเรียนการสอนนั้นอย่างเหมาะสม และให้เวลาสำหรับการเรียนวิชานั้น แก่ผู้เรียนมากพอตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน และในระหว่างที่เรียนอยู่นั้น ได้มีการช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องให้แก่ผู้เรียนได้ทันที่

รุจิรี กุสุมาเร (2523) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวม 6 วิธี เพื่อค้นหาวิธีการสอนที่จะทำให้ผลการเรียนสูงสุด โดยมีความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ต่ำและใช้เวลาในการเรียนการสอนน้อยที่สุด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนตามหลักการเรียนรู้แบบรอบรู้ที่ได้รับการซ่อมเสริมเป็นกลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์น้อย และใช้เวลาในการเรียนการสอนที่เหมาะสมซึ่งอยู่ในวิธีที่ครูพึงปฏิบัติได้ นอกจากนี้การสอนแบบรอบรู้ช่วยให้นักเรียนที่มีความถนัดทางการเรียนต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น จนเทียบเท่ากับนักเรียนกลุ่มที่มีความถนัดทางการเรียนสูงที่ไม่ได้รับการซ่อมเสริมตามหลักการแบบรอบรู้

ไวคอฟฟ์ (Wyckoff, 1975) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อรอบรู้กับการสอนด้วยวิธีธรรมดา (Traditional) ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบรอบรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีธรรมดา และในกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ ซึ่งได้รับการสอนแบบรอบรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยวิธีธรรมดา

การสอนแบบศูนย์การเรียน (Learning Center)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2523) ให้ความหมายของศูนย์การเรียนไว้ว่า ศูนย์การเรียนเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยอาศัยสื่อการสอนแบบประสม และหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เข้าช่วยในการเรียนการสอน และเป็นการเรียนตามเอ็กติภาพ ซึ่งลักษณะนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการเรียนรู้อย่างกระฉับกระเฉง ได้ตรวจสอบผลการเรียนด้วยตนเองทันที ได้มีประสบการณ์ทำให้เกิดความภูมิใจในความสำเร็จ และเกิดความรู้ที่ละเอียดตามลำดับขั้น

เสริมแสง พันธุมสุด (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนราชาศัพท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลางและแบบศูนย์การเรียน" ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนราชาศัพท์

ชุดที่ 1 ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนราชาศัพท์ชุดที่ 2 ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนสูงกว่านักเรียนในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีความคงทนในการจำเนื้อหาวิชาได้มากกว่านักเรียนในห้องเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง

การสอนโดยใช้เครื่องช่วยสอน (Teaching Machine)

คือ วิธีการที่ครูใช้เครื่องมือบางชนิดเพื่อใช้สอนนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นอุปกรณ์ที่เสนอรายการสอนให้กับนักเรียนซึ่งมีระบบส่งมัลติมีเดียแบบโปรแกรมป้อนเข้าไป ข้อมูลนี้เป็นบทเรียนให้นักเรียนได้เรียนด้วยตนเอง องค์ประกอบที่สำคัญของรายการสอนก็คือ นักเรียนจะต้องแสดงการสนองตอบและทราบผลการกระทำ รวมทั้งรายการสอนนั้นๆ จะต้องเป็นรายการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้ อยากเห็นตลอดเวลา

การสอนแบบทักษะกระบวนการ (Process Skill)

คือ วิธีการสอนที่ครูจะพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการฝึกให้นักเรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการเพื่อแสดงออกในทุกๆด้าน กระบวนการดังกล่าวมี 9 ขั้นตอน คือ ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น คิดวิเคราะห์วิจารณ์ สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย ประเมินและเลือกทางเลือก กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ ปฏิบัติด้วยความเชื่อมั่น ประเมินระหว่างการปฏิบัติ ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

การสอนแบบโครงการ (Project Techniques)

ศิริวรรณ ศรีพหล และ พันทิพา อุกฤษ (2525) กล่าวว่า การสอนแบบโครงการเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง โดยยึดหลักว่า การเรียนรู้ที่คืบหน้าเกิดจากการกระทำโดยตัวผู้เรียนเอง การสอนแบบนี้อาจใช้สำหรับผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้

ประไพพิศ ไพรวัล (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การทดลองสอนกลุ่ม
 การงานและพื้นฐานอาชีพ ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสอนแบบ
 โครงการ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนสอนและหลังสอน
 ด้วยวิธีสอนแบบโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองและ
 กลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจิตร ทองปาน (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบผล
 สัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชา
 สังคมศึกษาด้วยวิธีสอนแบบโครงการ" โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย
 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการและการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา
 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

การสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้ให้นิยามความหมายของการ
 สอนแบบสืบสวนสอบสวนไว้ว่า เป็นการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วย
 ตนเอง และสร้างนิสัยให้ผู้เรียนเป็นคนช่างคิด รู้จักซักถามและแก้ปัญหา เป็นวิธีเรียนที่
 สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นและเชื่อมั่นในตนเอง

สมชัย โทมล (2516) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบการสอน
 เรื่อง "แม่เหล็กไฟฟ้า" แบบสืบสอบกับแบบบรรยายในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7" ผลการวิจัย
 พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบสืบสอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวบยอดเรื่อง "แม่
 เหล็กไฟฟ้า" สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบบรรยาย

สมนึก เสมอ (2516) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบการสอน
 เรื่อง "ความร้อนและแสง" แบบสืบสอบกับแบบบรรยายในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7" ผลการ
 วิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบสอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวบยอดเรื่อง
 "ความร้อนและแสง" สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบบรรยาย

การสอนโดยใช้ชุดการสอน (Instruction Package)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) กล่าวว่า ชุดการสอนหมายถึง ระบบการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและประสบการณ์แต่ละหน่วย มาช่วยในการเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ชุดการสอนนิยมจัดไว้ในกล่องหรือซอง แบ่งเป็นหมวดๆ ซึ่งประกอบด้วย (1) คู่มือการใช้ชุดการสอน (2) สื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ (3) การมอบหมายงานหรือกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

บุญเรือง ศุภดิษฐ์พงศ์ (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาประสิทธิภาพของชุดการสอนประกอบหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาวิทยาศาสตร์ ที่สร้างขึ้นโดยวิธีวิเคราะห์ระบบให้สัมพันธ์กับลักษณะความเป็นอยู่และปัญหาชนบทภาคกลาง" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สอนโดยใช้ชุดการสอน มีผลการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนของครูตามปกติ

ณรงค์ สมพงษ์ (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาประสิทธิภาพของชุดการสอนประกอบหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาสังคมศึกษา ที่สร้างขึ้นโดยวิธีวิเคราะห์ระบบให้สัมพันธ์กับลักษณะความเป็นอยู่และปัญหาชนบทภาคกลาง" ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่สอนโดยใช้ชุดการสอน มีผลการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนของครูปกติ

การสอนเป็นคณะ (Team Teaching)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2521) ได้สรุปความหมายของการสอนเป็นคณะว่า การสอนเป็นคณะเป็นการจัดระเบียบการสอนอีกแบบหนึ่ง ที่คณะครูและนักเรียนได้มีโอกาสประสานงานร่วมกัน โดยมีคณะครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันวางแผนทำการสอน ตลอดจนการประเมินผลร่วมกัน ทำให้นักเรียนได้รับฟังและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง มีอิสระในการคิดและตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2523) ได้กล่าวว่า การสอนเป็นคณะเป็นการสอนที่ต้องมีครูตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันรับผิดชอบทำการสอนในวิชาเดียวกัน และร่วมกันประเมินผลการเรียนของนักเรียน เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาที่ครูทุกคนรับผิดชอบร่วมกันและมีการร่วมกันวางแผนโครงการสอน เป็นอย่างดีไว้ล่วงหน้า

จะเห็นได้ว่านวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาส่วนใหญ่ที่กล่าวข้างต้นจะเป็นประเภทเทคนิคและวิธีการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน แต่จากความหมายยังมีอีก 2 ประเภท คือ ประเภทวัสดุ และประเภทอุปกรณ์

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาประเภทวัสดุ (Software) เป็นสื่อการสอนประเภทที่บรรจุเนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือความรู้ไว้ในตัวเองในลักษณะต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัสดุประเภทที่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวความรู้ หรือเนื้อหาสาระไปยังผู้เรียนได้ เช่น แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง เทปวีดิทัศน์ สไลด์ แผ่นโปร่งใส เป็นต้น

2. วัสดุประเภทที่สามารถเสนอเรื่องราว ความรู้ หรือเนื้อหาสาระไปสู่ผู้เรียนได้ด้วยตัวมันเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์แต่อย่างใด เช่น หนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาประเภทอุปกรณ์ (Hardware) เป็นเครื่องมือหรือตัวกลาง ซึ่งเป็นทางผ่านของความรู้หรือเรื่องราวเท่านั้น โดยตัวมันเองไม่สามารถที่จะสื่อความหมายไปยังผู้เรียนได้ แต่จะต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุ (Software) มาใช้ควบคู่กันไปจึงจะสามารถเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียนในลักษณะต่างๆได้

จะเห็นได้ว่านวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน มีอยู่มากมาย แต่สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะนำมาศึกษาบางรายการที่มีความเหมาะสม และสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนศาสนาอิสลามได้โดยไม่ขัดกับหลักการทางศาสนา

บทบาทนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่อการส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา

ทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ต่างก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาและ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น

การส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีสามารถพิจารณาได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. การใช้วิธีระบบ (Systems Analysis) ได้แก่ ความพยายามคิดค้นระบบ การศึกษาทุกลักษณะของโครงสร้างระบบในที่นี้หมายถึงการวิจัยศึกษาปัญหาและองค์ประกอบ ตลอดถึงความสัมพันธ์ของการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ผลให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ทั้งระบบส่วนรวมของ สังคมที่เกี่ยวข้อง และระบบย่อยที่มีความกระจัดจาง ตัวอย่างเช่น การวางแผนพัฒนาการศึกษา การจัดระบบการศึกษา การสร้างรูปแบบการเรียนการสอน แนวความคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตร ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อจะตอบปัญหาว่าจะใช้เกณฑ์อะไรมากำหนดว่าการศึกษารูปแบบใด จึงจะเหมาะสมโดย อาศัยทรัพยากรอะไร วิธีการอย่างไร ในสถานการณ์เช่นไร เป็นต้น

2. การเน้นย้ำความสำคัญในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ (Humanistic Approach) โดยที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาพยายามหาวิถีวิธีที่จะช่วยให้ผู้ เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ตามอัธยาศัย อย่างเสมอภาคในแนวที่คนถนัด อันจะก่อให้เกิดความ เป็นธรรมในสังคมเสรีภาพส่วนบุคคลและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ตัวอย่างของ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนในเรื่องนี้ก็คือ การสอนแบบโปรแกรม การสอน ทางไกลโดยใช้สื่อสารมวลชน โรงเรียนแบบเปิด และการเน้นความสำคัญของสื่อการเรียน การสอนในรูปแบบต่างๆ ทั้งเก่าและใหม่ คือ การสอนแบบตัวต่อตัว จนกระทั่งการใช้ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้

3. การส่งเสริมการใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) โดยที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้ความสนใจการฝึกอบรม การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบที่สามารถปรับสภาวะการศึกษาของมนุษย์ให้สมบูรณ์มากที่สุด ลักษณะเช่นนี้อาจมองเห็นได้ชัดเจน จากการกำหนดหลักการ การให้ความสำคัญแก่ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดระบบประสานงานกับสังคมและกิจกรรมของชุมชน เช่น ความพยายามที่จะสื่อสารมวลชน วิชาการภายนอก สถานประกอบการเพื่อศึกษา ฝึกงานฝึกอาชีพและท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในกิจกรรมการศึกษา ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกระหว่างการศึกษาและความเป็นจริงของการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ ทวีป อภิสัทย์ (2525) ได้กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาเข้ามาใช้ในระบบการศึกษานั้น ก็คือความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ระบบ หรือวิธีการดำเนินงานด้านการศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้า มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น นักการศึกษาทั้งหลายจึงพยายามคิดค้นหาวิธีการ เครื่องมือ และอุปกรณ์ใหม่ๆ มาทดลองใช้ในกระบวนการจัดการศึกษาและนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา มาทดลองใช้ในวงการศึกษาครบเท่าที่ ยังคงมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลง ไปในทางการเจริญก้าวหน้าตามกาลเวลา

ทั้งนี้ ประหยัด จีรวรพงศ์ (2522: 18-19) ได้กล่าวถึง นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาว่า ถูกคิดค้นมาจากความพยายามของนักการศึกษาโดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาทางการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงนับว่าเทคโนโลยีทางการศึกษามีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนของครู กล่าวคือ

1. สอนความแตกต่างระหว่างบุคคล จากการศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิทยา ทำให้เราทราบว่า คนเรานั้นมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย ความสนใจ ความต้องการ สติปัญญา ความสามารถ อารมณ์และสังคม การจัดการศึกษาจึงมุ่งตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถของแต่ละคน จึงได้มีการคิดนวัตกรรมทาง

เทคโนโลยีการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนมากที่สุด ด้วยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง จากบทเรียนสำเร็จรูป คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ศูนย์การเรียน เป็นต้น

2. ช่วยในเรื่องความพร้อม ผลการวิจัยทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้อีกชี้ให้เห็นว่า นักเรียนจะเรียนได้ดีก็ต่อเมื่อเขาพร้อมที่จะเรียน และการเรียนในสิ่งที่เขาพร้อมย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจด้วย ความพร้อมในการเรียนเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้เกิดขึ้นได้ ถ้าจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ และพัฒนาการทางด้านร่างกาย ตลอดจนการจัดอำนวยความสะดวกต่างๆที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อีก จากแนวความคิดนี้ทำให้มีการเกิดนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาหลายเรื่อง เช่น บทเรียนด้วยตนเอง ศูนย์การเรียน เป็นต้น (ลัดดา สุขปวีติ 2523: 20-21)

3. ช่วยในเรื่องการใช้เวลาเพื่อการศึกษา การจัดเวลาเพื่อการสอนหรือตารางสอนมักจะทำโดยอาศัยความสะดวกเป็นเกณฑ์ เช่น ถูหน่วงเวลาเป็นชั่วโมงๆเท่ากัน ทุกวิชาทุกวัน การเรียนโรงเรียนก็จัดเวลาเอาไว้เป็นภาคเรียนเป็นปีไป ในปัจจุบันได้มีแนวคิดในการจัดเป็นหน่วยเวลา สอนให้สัมพันธ์กับลักษณะของแต่ละวิชาซึ่งจะใช้เวลาไม่เท่ากัน การเรียนก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แต่เฉพาะในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆเท่านั้น นวัตกรรมที่สนองความคิดนี้ได้แก่ การจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่น มหาวิทยาลัยเปิด บทเรียนสำเร็จรูป การเรียนทางไปรษณีย์ เป็นต้น

4. ช่วยแก้ปัญหาทางการขยายตัวทางวิชาการ และอัตราการเพิ่มของประชากร โดยใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาช่วย เช่น การเรียนทางวิทยุ การเรียนทางโทรทัศน์ บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน เป็นต้น (บุญเกื้อ ควรหาเวช 2522: 13-14)

จะเห็นได้ว่านวัตกรรมทางเทคโนโลยีทางการศึกษา มีส่วนสำคัญต่อการแก้ปัญหาและส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เรื่องของความพร้อม เรื่องของการใช้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อีก และการใช้วิธีระบบเพื่อแก้ปัญหาการศึกษา

การยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

เนื่องจากนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาเป็นแนวความคิด รูปแบบ วิธีการ ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้เพื่อการศึกษา ช่อมทำให้เกิดความแตกต่างไปจากเดิม ดังนั้นช่อมจะมีทั้งผู้ที่เห็นด้วย ช่อมรับ และอาจมีผู้ไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจและองค์ประกอบต่างๆ

กระบวนการตัดสินใจในการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองของบุคคลที่จะต้องผ่านขั้นหรือระยะต่างๆ ตั้งแต่ขั้นแรกที่รู้เรื่องหรือมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมไปจนถึงขั้นตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม การยอมรับจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จะได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ทดลองปฏิบัติ (Forster, 1973:146-147)

โรเจอร์และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971:100-101) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษานั้นประกอบด้วย 5 ระดับคือ

1. ขั้นรับรู้ (Awareness stage) หมายถึงระยะเริ่มแรกที่บุคคลรับทราบว่ามีนวัตกรรมแต่ยังไม่ได้รับแรงจูงใจมากพอที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ ในขั้นนี้จึงเป็นการเริ่มรู้เพื่อที่จะนำไปสู่การยอมรับหรือคัดค้านต่อไป

2. ขั้นสนใจ (Interest stage) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มสนใจเกี่ยวกับนวัตกรรม โดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ แสดงว่าบุคคลนั้นชอบนวัตกรรมแต่ยังไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ของสิ่งนั้น เป็นเพียงขั้นการรู้เพิ่มเติมหรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสนใจ

3. ขั้นประเมินค่า (Evaluation stage) เป็นขั้นที่บุคคลประมวลความคิดที่ได้รับแล้วตัดสินใจว่าจะทดลองหรือไม่ เป็นขั้นที่ลำบากในการตัดสินใจ เพราะจะต้องเสี่ยงหากไม่แน่ใจในผลที่เกิดขึ้น จึงต้องมีแรงสนับสนุนเพื่อการพิจารณาไตร่ตรอง การแนะนำการประชาสัมพันธ์หรือสื่อมวลชน จะมีผลต่อการสนับสนุนให้บุคคลพิจารณาไตร่ตรองมากขึ้น

4. ขั้นทดลองใช้ (Trial stage) เป็นขั้นที่บุคคลจะทดลองใช้นวัตกรรมในเขตจำกัดก่อน เพื่อทราบถึงประโยชน์ของสิ่งนั้นอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถประเมินผลได้ด้วยตนเอง หากผลออกมาผิดพลาดก็สามารถหาข้อมูลเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมนั้นด้วยตนเอง จะคัดค้านหรือไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของเขาเอง ผลการทดลองจึงมีส่วนสำคัญต่อการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม

5. ขั้นยอมรับ (Adoption stage) เป็นขั้นที่บุคคลตัดสินใจที่จะใช้นวัตกรรมนั้น หลังจากที่ได้พิจารณาถึงผลของการทดลองแล้ว และยอมรับที่จะใช้นวัตกรรมนั้นต่อไป

ประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรม

เมื่อมีนวัตกรรมเข้าสู่สังคมใดสังคมหนึ่ง ถ้าพิจารณาตามระยะเวลาของการยอมรับหรือความไวในการยอมรับ (Innovativeness) แล้วจะพบว่าบุคคลทุกคนไม่ได้ยอมรับนวัตกรรมพร้อมๆ กันในช่วงเวลาเดียวกันทั้งหมด ย่อมจะมีบุคคลอยู่จำนวนหนึ่งที่ค่อนข้างจะทันสมัยที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขวิถีการในการประกอบอาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และในทางตรงกันข้ามก็มีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ยอมรับนวัตกรรมช้า ซึ่งแตกต่างจากการยอมรับนวัตกรรมของบุคคลนี้ โรเจอร์ และชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971: 183-191) ได้แบ่งผู้ยอมรับนวัตกรรมออกเป็นประเภทต่างๆ ตามความไวในการยอมรับนวัตกรรมเป็น 5 พวกคือ (1) กลุ่มผู้บุกเบิก (2) กลุ่มผู้นำในการยอมรับ (3) กลุ่มผู้ยอมรับก่อนส่วนใหญ่ (4) กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่ยอมรับทีหลัง (5) กลุ่มพวกค้าหลัง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บุกเบิก (Innovators : Venturesome) บุคคลในกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นชัดคือความเป็นผู้กล้าเสี่ยง ชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ ชอบเดินทางไปในที่ต่างๆ และมีการพบปะหรือติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนอกท้องถิ่นของตน มีความคล่องตัวสูง มีความกล้าหาญในการตัดสินใจซึ่งจะทำการใดที่มีความเสี่ยง ลักษณะเหล่านี้ทำให้บุคคลในกลุ่มนี้แตกต่างไปจากบุคคลอื่นๆ ในสังคมเดียวกัน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะพบในบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

มีทุนทรัพย์พอที่จะกล้าเสี่ยงในการนำนวัตกรรมมาทดลองใช้ และกล้าที่จะยอมรับความล้มเหลวในอันที่จะเกิดขึ้นได้ กลุ่มผู้บุกเบิกนี้มีประมาณร้อยละ 2.5 ของประชากรในสังคม

กลุ่มผู้นำในการยอมรับ (Early Adopter : Respectable) บุคคลในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจการของสังคมมากกว่ากลุ่มผู้บุกเบิก เป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดของสังคมมากกว่าบุคคลในกลุ่มอื่นๆ พวกเขาจะเป็นผู้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของความคิดใหม่เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่นในด้านการยอมรับนวัตกรรม คนพวกนี้มักมีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูง เป็นที่ยอมรับนับถือของในสังคม บุคคลในกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 13.5 ของคนในสังคม

กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่ยอมรับ (Early Majority : Deliberate) คือกลุ่มบุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมก่อนคนทั่วไปเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น การตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของคนในกลุ่มนี้จะใช้เวลาช้านานกว่าสองกลุ่มแรก แต่ที่จริงแล้วบุคคลในกลุ่มนี้ก็เริ่มมองเห็นความสำคัญและคล้อยตามนวัตกรรมนั้นๆ บางแล้ว แต่ยังไม่แน่ใจว่าจะยอมรับนวัตกรรมนั้นอย่างแท้จริง ต้องใช้เวลาออกไปอีกระยะหนึ่งจึงจะเกิดความพอใจและเต็มใจที่จะใช้นวัตกรรมนั้นๆ บุคคลในกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคม แต่ไม่ใช่เป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรมของสังคม บุคคลในกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 34 ของคนในสังคม

กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่ยอมรับทีหลัง (Late Majority : Skeptical) บุคคลในกลุ่มนี้จะตกลงใจยอมรับนวัตกรรมช้ากว่าคนอื่นๆ การยอมรับนวัตกรรมของเขาเกิดจากปัญหาหรือแรงผลักดันจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เขาจะยอมรับนวัตกรรมก็ต่อเมื่อคนส่วนใหญ่ของสังคมบอกว่าดี ดังนั้นการตกลงตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของคนกลุ่มนี้ได้ไปด้วยความไม่ไว้วางใจ มีความระแวงสงสัยและขาดความมั่นใจในการยอมรับ ส่วนใหญ่บุคคลในกลุ่มนี้จะมีอายุมาก มีการศึกษาน้อย ไม่มีความกระตือรือร้น การที่จะให้บุคคลในกลุ่มนี้ยอมรับนวัตกรรมอย่างจริงจังนั้นต้องมีการกระตุ้นและโน้มน้าว โดยคนในสังคมและบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง บุคคลในกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 34 ของคนทั้งหมดในสังคม

กลุ่มพวก้าหลัง (Laggards : Traditional) กลุ่มบุคคลในพวก้าหลังนี้จะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของสังคม ไม่ค่อยจะได้ติดต่อกับโลกภายนอก มีความสนใจแต่เรื่องในอดีต ชอบปฏิบัติตนหรือกระทำการใดๆตามที่เคยปฏิบัติมาก่อน ถ้าพวก้าหลังนี้จะยอมรับที่จะใช้นวัตกรรมก็ต้องอาศัยเวลาที่ยาวนานมาก นวัตกรรมนั้นๆได้มีผู้นำนามาใช้นานแล้วจนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของคนในสังคมแล้ว บุคคลในกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 16 ของคนทั้งหมดในสังคม

จากการแบ่งผู้ยอมรับนวัตกรรมของบุคคลในสังคมหนึ่งๆเป็น 5 ประเภทดังกล่าวนี้ โดยใช้มาตราส่วนความไวในการยอมรับนวัตกรรมมาจำแนกนั้น โรเจอร์ (Rogers 1958 : 349-352) ได้พบว่าจำนวนผู้ยอมรับนวัตกรรม ในช่วงเวลาหนึ่งๆนั้นมีการกระจายเป็นรูปโค้งปกติ โดยอาศัยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการแบ่งประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรม ซึ่งโค้งปกติจะมีรายละเอียด ดังรูป

ภาพประกอบการแบ่งประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรม
ตามเวลา หรือความไวของการยอมรับนวัตกรรม

นิพนธ์ แจ็งเอ็สม (2524: 126-127) ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะยอมรับสิ่งแปลกๆใหม่ๆ มีองค์ประกอบต่างๆดังต่อไปนี้

1. บุคลากร ซึ่งหมายถึง คนทุกคนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนวัตกรรมนั้นๆ เพราะบุคคลเป็นผู้ใช้นวัตกรรม การที่บุคคลจะยอมรับนวัตกรรมนั้นหรือไม่ เขาจะต้องพิจารณาแล้วว่านวัตกรรมนั้นให้ประโยชน์แก่เขามากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นการยอมรับในสิ่งใหม่นั้นย่อมล้มเหลว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่านวัตกรรมนั้นมาจากผู้มีอำนาจ แม้ว่าคนในสังคมไม่เห็นด้วยก็ตาม ก็ยังมีผลต่อการนำไปใช้ ซึ่งด้านนวัตกรรมนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ผลดีแล้ว ทุกคนในสังคมจะเกิดการยอมรับนวัตกรรมนั้นขึ้นมากภายหลังได้ แสดงว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติตามนั่นเอง

2. ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมเป็นอย่างมาก เพราะนวัตกรรมส่วนใหญ่ต้องใช้เงิน ใช้งบประมาณในการดำเนินการ ถ้าฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีพอก็จะเป็นการแบกภาระมาก หรืออาจไม่สามารถนำนวัตกรรมนั้นไปใช้ได้เลย ฐานะทางเศรษฐกิจจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อนวัตกรรมนับตั้งแต่เริ่มประดิษฐ์นวัตกรรมเริ่มทดลอง และการนำไปใช้

3. เทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิชาการ เนื่องจากเทคโนโลยีทางด้านต่างๆก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม วิศวกรรม เกษตรกรรม ได้เจริญก้าวหน้าไปมาก สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้คนเรามีเจตคติที่ดี และยอมรับเอาสิ่งใหม่ๆเพราะวิทยาการใหม่ๆได้ถูกนำมาใช้ในสังคมมากขึ้น ทำให้เกิดตัวอย่างและการเลียนแบบกันขึ้นภายในวงการต่างๆ ความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมมากขึ้น

4. ความเชื่อดั้งเดิม ค่านิยม และประเพณีของสังคม มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมมาก ผู้นำนวัตกรรมเข้ามาใช้ควรศึกษาถึงพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นหรือไม่ การนำมาสิ่งใหม่มาใช้ทันที โดยขาดการศึกษาที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะวัฒนธรรมของแต่ละสังคมต่างกัน

จะเห็นได้ว่าการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีทางการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆอันได้แก่ กระบวนการตัดสินใจในการยอมรับ ประเภทของผู้ยอมรับ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

คำว่า "อิสลาม" เป็นภาษาอาหรับ หมายถึง การมอบตน(ต่อพระเจ้า) จากรากศัพท์เดิมว่า "สะลิมะ" หมายถึง ความปลอดภัย ความสันติสุข

โดยนัยยะดังกล่าว จึงหมายความว่า การมอบตนต่อพระเจ้าด้วยการปฏิบัติตนไปตามบทบัญญัติของพระองค์โดยสิ้นเชิง จักนำมาซึ่งความปลอดภัยและความสันติสุขทั้งในโลกนี้(คุนฮา) และโลกหน้า(อาคีเราะฮ์)

คำว่า "อิสลาม" ได้นำมาเรียกเป็นชื่อของศาสนา อันเป็นระบอบแห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งได้มาจากพระโองการของพระผู้เป็นเจ้า โดยผ่านบรรดาศาสนทูตในแต่ละยุค

คำว่า "มุสลิม" แปลว่าผู้มอบตน(ต่อพระเจ้า) กล่าวคือ เป็นผู้ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของพระองค์อัลลอฮ์ ซอมรับในอำนาจสูงส่งของพระองค์ ไม่เนรคุณ ไม่ดื้อดึง ไม่นับถือสิ่งอื่นเทียบเทียมกับพระองค์

ฐานะของมุสลิมทางศาสนาเท่าเทียมกันหมด ในศาสนาอิสลามไม่มีนิกบาช ไม่มีฆราวาส ทุกคนต้องปฏิบัติภารกิจและหน้าที่ของตนเองโดยเสมอภาค ภายใต้บทบัญญัติจากคัมภีร์อัลกุรอานเล่มเดียวกัน บทบัญญัติต่างก็มีผลในทางปฏิบัติแก่มุสลิมทุกคน แม้กระทั่งศาสดาผู้ประกาศศาสนาอิสลาม ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัตินั้น(สำนักจุฬาราชมนตรี, ม.ป.ป. : 1-3)

หลักการพื้นฐานของอิสลาม

หลักการพื้นฐานของอิสลามคือหลักการทางศาสนานับประคบด้วย หลักความเชื่อ หลักศาสนกิจและหลักศีลธรรม (สำนักจุฬาราชมนตรี, ม.ป.ป.: 38) ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับ อาณัติ หมานสนิก (2528: 2) ที่กล่าวว่าหลักการสอนหรือหัวใจอิสลามต้องประกอบด้วย หลัก 3 ประการ คือ หลักความศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักประจำใจ

สำนักจุฬาราชมนตรี (ม.ป.ป.: 38-109) และอาณัติ หมานสนิก (2528: 2-9) ได้ให้รายละเอียดของหลักทั้ง 3 ประการซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกัน พอสรุปได้คือ

1. หลักศรัทธา หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า "อิลอ์มาน"

ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปคือ การที่จิตใจยึดมั่นโดยไม่มีข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้งใดๆทั้งสิ้น ศรัทธานั้นจะต้องเกิดขึ้นด้วยหลักฐานประกอบ จะศรัทธาโดยความงมงายเชื่อตามผู้อื่นบอกไม่ได้ หลักฐานประกอบการศรัทธาสามารถแบ่งได้เป็น 2 อย่างคือ หลักฐานจากบทบัญญัติ และหลักฐานจากสติปัญญา

ท่านนบีมุฮัมมัด ได้กล่าวถึงหลักความศรัทธาไว้ดังนี้คือ "ความศรัทธา(ตามแบบฉบับอิสลาม) ได้แก่ ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าแต่องค์เดียว ศรัทธาในบรรดาเทวทูต ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ทุกฉบับ ศรัทธาในบรรดาศาสนทูตทุกท่าน ศรัทธาในวันปรโลก และกฎสภาพการณ์

2. หลักปฏิบัติ หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า "อะมัล"

ได้แก่ข้อปฏิบัติที่อิสลามได้บัญญัติไว้เป็นหลักการพื้นฐาน มุสลิมทุกคนจะต้องนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด จะละเว้นมิได้โดยเด็ดขาด ผู้ละเว้นการปฏิบัติ ผู้นั้นจะได้รับบาปมหันต์จากพระผู้เป็นเจ้า

หลักปฏิบัติที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ก็คือ

1. การปฏิญาณตนว่า "ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และนบีมูฮัมหมัดนั้นเป็นศาสนทูตของพระองค์ การปฏิญาณตนนี้ต้องทำด้วยจิตใจที่มีศรัทธา

2. การละหมาด คือการแสดงความเคารพนมัสการต่ออัลลอฮ์ ประกอบด้วยจิตใจ วาจา และร่างกายพร้อมกัน ผู้ที่ละหมาดโดยสม่ำเสมอ จะก่อประโยชน์ต่อตัวเขาเองอย่างเอนกอนันต์ ทำให้จิตใจของเขาสะอาดบริสุทธิ์ ขจัดความหมองหม่นทางอารมณ์ ทำลายความตึงเครียด ทำให้เป็นคนเคร่งครัดในระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดมและจิตใจสำรวมระลึกรู้กับพระเจ้าตลอดเวลา การละหมาดมีการปฏิบัติวันละ 5 ครั้ง คือ ตอนเช้าก่อนดวงอาทิตย์ขึ้นครึ่งหนึ่ง ตอนหลังเที่ยงครึ่งหนึ่ง ตอนเย็นครึ่งหนึ่ง หลังจากดวงอาทิตย์ตกแล้วครึ่งหนึ่งและตอนกลางคืนก่อนเข้านอนครึ่งหนึ่งที่จะต้องทำเป็นประจำทุกวัน

3. การจ่ายซะกาต ซะกาตคือทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ได้กำหนดไว้เป็นอัตราส่วนจากจำนวนทรัพย์สินที่เจ้าของทรัพย์สินได้มาจนครบปีคิกฮ์ศาสนาได้บัญญัติไว้ และนำทรัพย์สินจำนวนนั้นไปจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ ซึ่งได้แก่ผู้ขัดสนยากจน

การจ่ายซะกาตจะทำให้เกิดการช่วยเหลือทางสังคมมากขึ้น คนยากจนมีโอกาสดำเนินการช่วยเหลือจากผู้ที่มีฐานะดีกว่า และการจ่ายซะกาตนั้นเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงหน้าที่ของคนที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่น ซะกาตมี 2 ประเภทคือ ซะกาตทั่วไป ได้แก่ ทรัพย์สินส่วนหนึ่งที่ผู้ครอบครองต้องจ่ายตามศาสนาบัญญัติ เช่น เงินทอง ปศุสัตว์ ทรัพย์ แร่ธาตุ สินค้า และอีกประเภทคือซะกาตญิฎเราะห์ ได้แก่ ซะกาตส่วนบุคคลที่ทุกคนต้องจ่ายโดยจ่ายเป็นอาหารหลักที่ใช้รับประทานในท้องถิ่น เช่น ข้าว แป้ง เป็นต้น

คุณสมบัติของผู้ที่ต้องบริจาคซะกาต คือต้องเป็นมุสลิม ไม่เป็นทาสและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่างสมบูรณ์ บุคคลที่มีสิทธิรับบริจาคมี 8 ประเภทคือ เด็กกำพร้า คนยากจน ผู้รวบรวมเงินบริจาคที่แต่งตั้งขึ้น ผู้เลื่อมใสเข้านับถือศาสนาอิสลามในระยะแรก ทาสที่หาเงินเพื่อไถ่ตัวเป็นอิสระ ผู้มีหนี้สิน ผู้เผยแพร่ศาสนา และผู้เดินทางไกลที่ขาดเงิน

4. การถือศีลอด ภาษาอาหรับใช้คำว่า "อัสเซอัม" หรือ "อัสซีฮาม" ความหมายเดิม หมายถึง การงดเว้น การระงับ การหักห้ามตัวเอง ในนิยามศาสนาบัญญัติ หมายถึง การงดเว้นสิ่งที่จะทำให้การถือศีลอดเป็นโมฆะตามศาสนาบัญญัติ คืองดเว้นจากการบริโภคอาหาร การดื่ม การสูบบุหรี่ ตลอดจนจะต้องมีการสำรวมทางกาย วาจา และจิตใจ ถ้าหากเป็นคนป่วย คนชรา ผู้เดินทางไกล สตรีที่มีประจำเดือน สตรีมีครรภ์แก่ และ หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมก็ให้ยกเว้นได้ โดยจะต้องถือศีลอดชดเชยในภายหลังได้ หรือบริจาคทานแก่คนยากจนเป็นการชดเชยก็ได้ ในรอบปีหนึ่งมีการถือศีลอดเป็นเวลาหนึ่งเดือนคือในเดือนรอมฎอน โดยเริ่มตั้งแต่เวลาแสงอรุณขึ้นจวบถึงตะวันตกดิน

5. การบำเพ็ญฮัจญ์ หรือประกอบพิธีฮัจญ์เป็นศาสนกิจประการสุดท้ายในหลักศาสนกิจพื้นฐาน เป็นศาสนกิจที่สรุปไว้ซึ่งอุดมการณ์ทางสังคมไว้อย่างครบบริบูรณ์ การบำเพ็ญฮัจญ์เป็นการชุมนุมระดับโลกที่มุ่งหวัง เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพให้อิสลามิกชนทั่วทุกมุมโลก โดยไม่คำนึงถึงปัญหาทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมือง

3. หลักศีลธรรม คุณธรรมหรือจริยธรรม ในภาษาอาหรับเรียกว่า "อินฮ์ซาน" คุณธรรมอันสูงสุด คือการที่มนุษย์สำนึกในความเป็นข้าทาสของตนเอง ต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของใจอันบริสุทธิ์ จิตใจผูกพันกับพระองค์ตลอดเวลา ท่านศาสดามูฮัมหมัดกล่าวว่า "อินฮ์ซาน คือการที่ท่านปฏิบัติกรรมดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ประหนึ่งท่านเห็นพระองค์ แม้ข้อเท็จจริงท่านจะไม่สามารถเห็นพระองค์ก็ตาม แต่พระองค์ก็ทรงเห็นท่าน"

ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าผู้เป็นเจ้านั้น จะเป็นสายสัมพันธ์อันแน่นเหนียว ซึ่งก่อให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม ทั้งที่กระทำต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้า และกระทำต่อมนุษย์ สายสัมพันธ์ทั้งสองด้านนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสันติสุขและสันติภาพดาวารขึ้นในโลกนี้

หลักคุณธรรม แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. คุณธรรมที่ต้องประพฤติ
2. คุณลักษณะที่ต้องละเว้น

1. คุณธรรมที่ต้องประพฤติ หมายถึงความดีต่างๆที่ต้องประพฤติอยู่เสมออันได้แก่ หน้าที่และมารยาทที่ต้องแสดงออก และคุณสมบัติที่งามทางจิตใจ เช่น หน้าที่ของบุคคลต่อพระเจ้า หน้าที่ของผู้รู้ หน้าที่ของผู้ไม่รู้ หน้าที่ของลูก หน้าที่ของพ่อแม่ เป็นต้น

2. คุณลักษณะที่ต้องละเว้น ก็คือข้อห้ามที่อิสลามบัญญัติไว้ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เกี่ยวกับคุณลักษณะทางด้านจิตใจ ซึ่งเมื่อใครมีคุณลักษณะนี้หัวใจของเขาจะมีติดบอด เช่น ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความเกลียดชัง ความตระหนี่ ความหลง ความโลภ ความลำพอง ความโอ้อวด เป็นต้น

2. เกี่ยวกับความประพฤติโดยทั่วไป เช่น ความฟุ่มเฟือย ความเกียจคร้าน การเอาวัดเอาเปรียบ การฉ้อโกง การลักขโมย เป็นต้น

3. เกี่ยวกับคุณลักษณะและความประพฤติที่มีผลต่อการศรัทธา ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้มีผลทำให้ผู้ประพฤติดองสิ้นสภาพจากอิสลามทันที เช่น การนับถือสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์

หลักการพื้นฐานของอิสลามทั้ง 3 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นหลักความศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักศีลธรรมนั้น เป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติ โดยจะยกเว้นเสียมิได้ การที่จะให้เกิดความรู้และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องนั้น จำเป็นจะต้องให้การศึกษาหรือมีการสอนตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรก และต่อมาก็เป็นสถาบันการศึกษา ตลอดจนสถาบันทางสังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

การศึกษาในศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่ส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างมากและถือเสมือนว่า การศึกษาเป็นการทำความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า (มุฮัมมัด อะฎีซะฮ์ อัล-อิบรอฮีม 2521: 1) และ มุฮัมมัด อะฎีซะฮ์ อัล-อิบรอฮีม ยังได้ให้แนวคิดอีกว่า สำหรับศาสนาอิสลามแล้ว การศึกษาคือสิ่งที่สูงสุดในชีวิต ผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนจะได้รับการยกย่องให้อยู่ในฐานะดี จากบรรดาศาสดา (2521: 14)

นอกจากนี้ศาสดามุฮัมมัด ยังได้เรียกร้องให้มุสลิมศึกษาหาความรู้และถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องศึกษา (คฺลมนรฺรฺจฺ บากา 2527: 38, มุฮัมมัด อะฎีซะฮ์ อัล-อิบรอฮีม 2521: 23, ซัจญิด บุษษัดดี 2519: 126) โดยให้ทัศนะในเรื่องการศึกษาไว้ดังนี้

"จงให้การศึกษาแก่บรรดาลูกๆ เพราะว่าเขาต้องมีชีวิตในเวลาแตกต่างจากท่าน"

"การศึกษาเล่าเรียนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิง"

"ผู้ใดก็ตามที่ปรารถนาโลกนั้นก็ต้องเล่าเรียน และผู้ใดปรารถนาในโลกนั้นก็ต้องศึกษาเล่าเรียน และผู้ใดปรารถนาทั้งสองอย่างก็ต้องศึกษาเล่าเรียน"

"ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนนั้น เหนือกว่าบรรดาผู้ศรัทธาที่กำละหมาดสามคำคืน ถือศีลอดและต่อสู้เพื่อหนทางแห่งอัลลอฮ์"

"จงแสวงหาความรู้ แม้แต่จะต้องไปไกลถึงเมืองจีน"

"จงศึกษาวิชาตั้งแต่ออยู่ในเปล จนถึงหลุมฝังศพ"

จากทัศนะคำสอนของท่านศาสดานบีมุฮัมมัด จะมองเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาหาความรู้อย่างมาก และอิสลามมิได้จำกัดการศึกษาเฉพาะทางโลกเท่านั้น แต่ศาสดาจะมีการเรียกร้องให้มีการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาตามแนวคิดของศาสนาอิสลามคือ การขัดเกลาทางศีลธรรมและ

การอบรมทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้จะต้องควบคู่ไปกับการเตรียมตัวบุคคลในการประกอบอาชีพ เพื่อความอยู่รอดของชีวิต โดยการประกอบอาชีพที่สุจริต ตามแนวทางของศาสนาและ ศีลธรรมอันดี (ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ 2525: 24)

การปลูกฝังความรู้ทางศาสนาอิสลามให้แก่เด็กนั้น ได้เริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่อาซู นือฮฺฯ เริ่มจากครอบครัวจนกระทั่งถึงสถาบันการศึกษาทางศาสนาของชุมชน มีการสืบทอด ต่อกันมาจากคนหนึ่งไปสู่คนอื่นคนหนึ่ง การถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมและศาสนา เริ่ม จากการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน การศึกษาเรื่องเอกภาพของพระเจ้า เรื่องศาสนบัญญัติที่ เกี่ยวกับการทำความสะอาด การละหมาด การถือศีลอด และอื่นๆที่จำเป็น ตลอดจน ค่านิยมในการประกอบอาชีพ การปฏิบัติตนในสังคม การแต่งกาย การบริโภคอาหาร การอยู่อาศัย เป็นต้น (โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์, 2527) นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยที่ต้องศึกษา หาความรู้ จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักธรรมทางศาสนาอิสลามจากผู้รู้ที่อยู่ในชุมชน โดยทั่วไป แล้วมีการเรียนในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน ตอนเย็น หรือเวลาว่างเมื่อกลับจากโรงเรียน แล้ว นอกจากนี้ยังมีการเรียนในวันเสาร์ วันอาทิตย์อีกด้วย (ฝ่ายโครงการสอนศาสนา อิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา, 2526 อ้างถึงใน บือราเฮม มะฮูโซ๊ะ, 2527)

การจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามจึงมีบทบาทสำคัญต่อเยาวชนที่นับถือศาสนา อิสลาม แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเสียก่อน ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกันดังนี้

สมาน ใจปราณี (2516: 1) ได้กล่าวว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือสถานศึกษา การสอนและเรียนวิชาศาสนาอิสลาม"

อุทิศ หิรัญโต (2521: 76) ได้กล่าวว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามคือ สถานศึกษาที่อบรมสั่งสอนศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิม เพื่อให้มีความรู้ทางศาสนาอิสลาม สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ รู้จักบำเพ็ญกิจวัตรประจำวันตลอดจนความสัมพันธ์ทางครอบครัว

และมรดกตามหลักศาสนาอิสลาม"

ไพสิษฐ์ ชีวะกุล (2532: 160) ได้กล่าวว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือสถาบันที่ใช้อบรมสั่งสอนสืบทอดศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ภาษาและความเชื่อแก่สังคม"

นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้ว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ก็คือ องค์กรทางสังคมที่ทำหน้าที่สืบทอดศาสนา วัฒนธรรมนั่นเอง" (เขตการศึกษา 2, 2531: 2)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือสถานศึกษาอบรม สืบทอดศาสนา และวัฒนธรรมทางศาสนาอิสลามแก่เยาวชนและคนในสังคมนั่นเอง"

มีรวาน สะมะฮุน (2534: 25-26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่อิสลามเน้น ตั้งแต่โองการแรกของพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า "จงอ่านเถิด ด้วยนามแห่งองค์อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง สร้างมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และองค์อภิบาลของเจ้านั้นทรงเพื่อเลี้ยงนัก ทรงสอนด้วยปากกา ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้ ฟิงสังวรณ์ แท้จริงมนุษย์ แสดงการละเมิดเพราะเขาเห็นตัวเองเพียงพอล้วน ทั้งๆที่เขาต้องกลับไปสู่อองค์อภิบาลของเจ้า เจ้าเห็นผู้คอยห้ามบ่าวคนหนึ่งเมื่อเขาทำละหมาดใหม่ เจ้าเห็นไหม หากเขาตั้งมั่นบนทางนำ หรือใช้ในการฮัจญ์ เจ้าเห็นไหม เขากล่าวเท็จและเขาบิดเบือน เขาไม่รู้หรือว่า อัลลอฮ์มองเห็น หากเขาไม่ยุติ แน่แน่นอนเราจะรวบรวมกระหม่อม กระหม่อมที่มีแต่แต่ความเท็จ มีแต่ความผิด ดังนั้นเขาจงเรียกร้องขอต่อผู้ช่วยเหลือเขา ต่อไปเราจะเรียกเทพแห่งนรก ฟิงสังวรณ์เจ้าอย่าเชื่อฟังเขาและเจ้าจงกราบและจงสยบคนโกเล็ซิดเถิด"

จะเห็นได้ว่าจากโครงการแรก ได้ระบุถึงเรื่องของการศึกษาทั้งสิ้น ซึ่งสามารถสรุปแยกแยะออกมาได้ดังนี้

1. การอ่าน เป็นทักษะหนึ่งทางการศึกษา
2. การเขียนด้วยปากกา เป็นทักษะหนึ่งทางการศึกษา
3. การสอน เป็นทักษะหนึ่งทางการศึกษา
4. การบรรยายถึงการเกิดมนุษย์ เป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับสรีระของมนุษย์อื่น เป็นเบื้องต้นแห่งการเรียนวิชาการแพทย์
5. การบรรยายถึงสภาพของบุคคลที่กล่าวเท็จ บิดเบือนในอดีต เป็นสาขาวิชาประวัติศาสตร์
6. การบรรยายเกี่ยวกับอัลลอฮ์ เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักยึดมั่นทางจิตใจ
7. การบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์กระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษ เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย
8. การบรรยายเกี่ยวกับเทพแห่งนรก เป็นสาขาวิชาที่ว่าด้วยเรื่องความศรัทธาในโลกหน้า

จะเห็นชัดเจนว่า โครงการบทแรกแห่งอัลกุรอานนี้ ได้รวบรวมหลักการการศึกษาไว้อย่างครบครัน โดยมีได้แยกออกมาว่าเป็นวิชาอะไร สำนึกหรือศาสนา โลกหรือธรรม อย่างที่เราเคยได้ยินมาโดยตลอดว่าต้องแยกกัน รวมกันไม่ได้ ใครเรียนศาสนาอย่ามาเรียนสามัญ ใครเรียนสามัญก็ไม่ต้องเข้ามาอยู่กับศาสนา

ความเข้าใจเชิงการแยกวิชาการออกจากกันเป็นคนละส่วนนั้น นับเป็นความเข้าใจที่ผิดหลักการอิสลามอย่างยิ่ง อัลกุรอานจำนวน 6,000 กว่าโองการนั้น ได้พรรณาดังการศึกษา และระบุสาขาวิชาต่างๆไว้อย่างครบถ้วนในรูปแบบรวมความมิได้พรรณาแบบรายละเอียด เพราะหากทำเช่นนั้นอัลกุรอานก็จะเป็นตำราธรรมดๆ การที่อัลกุรอานพรรณาดังวิชาการสาขาต่างๆในลักษณะรวมความ ย่อมเหมาะสมในฐานะที่อัลกุรอานเป็นคัมภีร์มิใช่ตำรา

ประเภทของการศึกษา

การศึกษาในอิสลาม ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าไม่มีการแบ่งแยกระหว่างโลกกับธรรม หากจะมีการแบ่งออกในแง่ที่เกี่ยวกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวบุคคล กล่าวคือ ถ้าความรับผิดชอบมากก็ต้องมีการศึกษาสูง จึงแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ฟูรคูอิน
2. ฟูรคูฟีฟายะฮ์

1. ฟูรคูอิน หมายถึงการศึกษาที่เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนไม่ว่าชายหญิง โดยให้ศึกษาหลักอิมันและหลักปฏิบัติในอิสลาม จนสามารถยึดมั่นได้ถูกต้อง และปฏิบัติศาสนกิจพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง เช่น การศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับอัลลอฮ์ รอสูล(ศาสดา) มลาอิกะฮ์ (เทวทูต) อาคีเราะห์(วันชาติหน้า) เป็นต้น ตลอดจนการกระทำละหมาด การถือศีลอด ถ้ามีทรัพย์สินถึงพิกัดต้องศึกษาเรื่องชะกาดและเรื่องฮัจญ์ให้เข้าใจ ถ้าจะแต่งงานต้องศึกษาเรื่องการแต่งงาน ถ้าจะทำการค้าก็ต้องศึกษาเรื่องการค้าให้เข้าใจ เป็นต้น

2. ฟูรคูฟีฟายะฮ์ หมายถึงการศึกษาวิชาความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาสังคมส่วนรวม อันเกินไปจากภาระหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะตน ในสังคมหนึ่งจะต้องมีผู้ศึกษา ในจำนวนและอัตราที่สามารถบริการสังคม พัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาต่างๆของสังคมได้ทันทั่วทั้ง เช่น ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ ความรู้ทางด้านปรัชญา ด้านวิทยาศาสตร์ สาขาอื่นๆรวมทั้งข้อปฏิบัติทางศาสนาที่คนกลุ่มหนึ่งปฏิบัติก็สามารถบรรลุผล เช่น การจัดการเกี่ยวกับศพ

การเรียนระดับฟูรคูอินสำหรับประเทศไทย แต่เดิมเป็นการสอนภายในครอบครัว เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องอบรมสั่งสอนเรื่องศาสนาแก่ลูกหลานของตน หรือจะต้องหาผู้ที่มีความรู้มาสอน ยังไม่มีหน่วยงานใดที่รับผิดชอบอย่างจริงจัง แต่เรื่องของศาสนานั้นเป็นเรื่องใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จึงทำให้เกิดหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ขึ้นมา หน่วยงานนั้นก็คือสมาคมคุรุสัมพันธ์ ซึ่งสมาคมคุรุสัมพันธ์ได้จัดทำตำราและหลักสูตรการสอนอย่างง่ายๆ อันเหมาะสมกับวัยของเด็ก หลักสูตรของสมาคมคุรุสัมพันธ์นี้ทำให้ประโยชน์อย่างมากมาสำหรับเยาวชนมุสลิม

สมาคมครูสัมพันธ์เกิดขึ้นได้อย่างไร

สมาคมครูสัมพันธ์ได้กำเนิดขึ้นมาด้วยความริเริ่มของคณะศิษย์เก่าอัสสัมชัญนิสิตาม ซึ่งอัสสัมชัญนิสิตามนั้นก็คือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่งนั่นเอง บรรดาศิษย์เก่าได้ปรึกษาหารือ ดำเนินการจัดทำตำราเรียนศาสนาภาคฟิรคูนีททดลองสอนในโรงเรียนของคณะผู้ก่อการเมื่อปีพุทธศักราช 2497 และยื่นขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในชื่อว่า "สมาคมครูสัมพันธ์" เมื่อปีพุทธศักราช 2499 และจัดพิมพ์ตำราเรียนฟิรคูนีทขึ้นเป็นการถาวรในนาม "สำนักพิมพ์ครูสัมพันธ์" ในความอุปการะของบริษัทมิตรมุขตารี จำกัด ทั้งนี้ในการแต่งตั้งกรรมการชุดแรกมี อัลมัสซุมควนฟา มุขตารี เป็นนายกสมาคมฯ และ อัลมัสซุมประสาท บริสุทธิ เป็นเลขาธิการสมาคม มีสำนักงานอยู่ที่บ้านของอัลมัสซุมสมาน มีมุซอ อยู่ที่ซอยแมนไทย มหานาค จนถึงปีพุทธศักราช 2500 จึงได้มีการสอบวัดผลภาคฟิรคูนีทอย่างเป็นทางการ ซึ่งในขณะนั้นสมาคมฯ มีหน่วยสอบ 10 หน่วย มีโรงเรียนเข้าสอบ 48 โรงเรียน การดำเนินงานของสมาคมฯ เป็นไปด้วยดีตลอดมาภายใต้การบริหารงานของอัลมัสซุมประสาท มุขตารี นายกสมาคมฯ และอัลมัสซุมสมาน มีมุซอ เลขาธิการสมาคมฯ จนถึงปีพุทธศักราช 2520 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารจากความเห็นชอบของสมาชิกสมาคมฯ โดย นายมานิต เกียรติธวัช เข้ารับตำแหน่งนายกสมาคมฯ และนายประมุข มุขตารี เป็นเลขาธิการสมาคมฯ จึงได้มีการพิจารณาเปลี่ยนแปลงที่ทำการของสมาคมฯ ใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารและเอื้ออำนวยต่อมวลสมาชิกที่จะประสานงานกับสมาคมฯ โดยมาตั้งสำนักงานใหม่ที่ หอประชุมส่วนกลาง บางรัก มาจนทุกวันนี้

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันงานของสมาคมครูสัมพันธ์ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง จนมีถึง 60 หน่วยสอบ 680 โรงเรียน จากจำนวนนักเรียนในระยะเริ่มแรกที่เข้าสอบ 1,500 คน เป็น 20,000 คนในปัจจุบัน

สมาคมครูสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสมาคมที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางหลักสูตรวิชาศาสนา
อิสลามเบื้องต้น(พีรคูอิน) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านอัลกุรอานได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้เด็กเรียนสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้เด็กเรียนมีศรัทธาในศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้เด็กเรียนมีคุณธรรมประจำใจและเคร่งครัดในหลักจริยธรรมและ
วัฒนธรรมของอิสลาม
5. เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจในประวัติศาสตร์อิสลามอย่างถูกต้อง

จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสามารถแบ่งออกเป็นวิชาต่างๆ ดังนี้

1. วิชาเตฮะยีด มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกศรัทธาในอัลอิสลามอย่าง
มั่นคง เข้าใจคุณลักษณะของอัลลอฮ์และศาสนทูต เข้าใจกฎศกาวกาอ์ ความดี ความชั่ว
2. วิชาฟิกห์ มีจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อให้เข้าใจในหลักการของอิสลามใน
ทางปฏิบัติ รู้หลักเกณฑ์ รู้ที่มา สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้
3. วิชาตะฮะวูฟ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และดำรงตนอยู่บน
รากฐานของหลักคุณธรรมและจริยธรรม
4. วิชาอัลกุรอาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกตระหนักในความสำคัญ
ของอัลกุรอานให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะในการอ่านการเขียน และเกิดทัศนคติ
ที่ดีในรศพระธรรมแห่งอัลกุรอาน
5. วิชาศาสนประวัติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในประวัติของท่านนบี
ซึ่งเป็นศาสนทูต เข้าใจเหตุการณ์แต่ละยุคแต่ละสมัย เกิดความสำนึกในพระมหากุรอานอิคฺ
ตลอดจนนำแบบพิมพ์ที่ดีงามมาเป็นแก่นนำในการดำเนินชีวิตประจำวัน
6. วิชาฮาดิษ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัล-ฮาดิษ
สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาขั้นต่อไป
7. วิชาตัจวีด มีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการอ่านที่ถูกต้อง และ

เพื่อให้ผู้เรียนมีมารยาทในการอ่านอัลกุรอาน

สมาคมครูสัมพันธ์ได้วางหลักสูตรให้เป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ และได้จัดทำกำหนดการสอนขึ้น เพื่อให้ครูผู้สอนใช้เป็นคู่มือครูในการสอนเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนได้วางระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลไว้ด้วย

เป้าหมายการศึกษาศาสนาอิสลาม

มีรวาน สะมะฮุน (2534: 31-32) กล่าวไว้ว่า เป้าหมายการศึกษาตามอุดมการณ์อิสลาม คือการมีการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความประพฤติที่ดีงาม มีคุณธรรม และมีความฮำเกรงพระเจ้า คนที่ไร้การศึกษาจะขาดสิ่งเหล่านี้และจะตกอยู่ในสภาพโง่เขลา ไร้ระเบียบแบบแผน ไม่มีมารยาท ไม่มีความฉลาด ไม่มีความกระตือรือร้น แต่จะอ่อนแอ เกียจคร้าน เฉื่อยชา ล้าหลัง เปราะบาง ขลาดกลัว และมีปมด้อย แน่แน่นอนคนอย่างนี้จะประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต

การศึกษาอันหลากหลาย แม้จะสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นเป้าหมายใหญ่ในการศึกษา เพราะหากมีการศึกษาเพียงเพื่อการประกอบอาชีพ โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ความฮำเกรงของพระเจ้า สิ่งนั้นก็คงอยู่ในสภาพที่วุ่นวายไม่รู้จักสิ้น คนมีการศึกษาทางอาชีพก็จะมุ่งแต่การแสวงหารายได้ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนอื่น คนที่มีความรู้ทางศาสนาก็นำความรู้ไปเป็นเครื่องมือทำมาหากินปัญหาศาสนาก็ต้องบิดเบือนบ้ายเบนไปด้วยผลประโยชน์

ไม่ว่าเราจะเรียนอะไร ศาสนิก อารีอะ หรือศาสนา เราต้องมีเจตนาในการเรียนว่าเพื่อคุณธรรมและความฮำเกรงพระเจ้าเป็นเป้าหมายหลัก ความเป็นผู้รู้เท่านั้นที่จะฮำเกรงพระเจ้าอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการศึกษาศาสนาอิสลาม เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในแนวทางที่อิสลามกำหนดไว้ โดยจะต้องเป็นผู้ประพฤติดีงาม มีคุณธรรม ซื่อมั่นในคำสอนของศาสนา และมีความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้า

บทบาทผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

บทบาทของผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกับผู้สอนอื่นๆ ทั่วไป จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ดี มีความซื่อสัตย์ซื่อตรงในการสอน มีคุณธรรม และครูต้องมีหน้าที่กวดขันด้านการเรียนรู้ สร้างระเบียบวินัย ดูแลความประพฤติของผู้เรียน เป็นผู้ส่งเสริมสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดและปัญญามีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนควรทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และร่วมมือกับผู้เรียนกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ และต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน (ไพสิษฐ์ ชีวะกุล, 2532: 169)

จากบทความเรื่อง "บทบาทครูทางสังคม" ของ มีรวาน สะมะฮุน (2532: 1-4) พอสรุปได้ว่า

อิสลามให้ความสำคัญแก่ครูในฐานะเป็นผู้ทำงานสืบต่อท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ซึ่งงานสอนเป็นหน้าที่หนึ่งของท่าน และเมื่อครูหรืองานหนึ่งของท่านมาปฏิบัติ ครูก็ต้องศึกษาวิธีวัดโคจรอบของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) แล้วนำมาปฏิบัติให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถได้ ขอยกมาพิจารณาเป็นบางประการ คือ

1. ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ทำการสอน แต่ท่านเองมอบความสำเร็จในการสอนกลับสู่อัลลอฮ์ ท่านไม่เคยยึดติดจนกลายเป็นบุคคลที่ต้องตอบสนอง
2. ความรู้ที่ได้รับนั้นไม่ใช่ได้ตามความต้องการของครูหรือของผู้เรียน แต่ได้ไปตามความประสงค์ของอัลลอฮ์

3. ความรู้ที่แจ่มชัด การอธิบายความต่าง ๆ เป็นลักษณะพิเศษทางสติปัญญา สามารถคิดจำและถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจ

4. สมาชิกสังคมล้วนเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความรู้ไปพัฒนาทั้งสิ้น สมาชิกคนใดขาดความรู้สมาชิคนั้นก็ไม่มีทางพัฒนาตนเอง เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ได้รับอะมานะฮ์ให้มาพัฒนาสังคมมนุษยชาติ ท่านได้พัฒนาด้วยอัลกุรอาน อัลกุรอานเป็นแม่บทแห่งวิชาการ ทั้งปวงซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคม โครงการแรกที่อัลกุรอานถูกประทานมาเป็นโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาโดยตรง

ครูในฐานะผู้สอนอัลกุรอาน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม ในฐานะที่นำวิชาการจากอัลกุรอานมาเปลี่ยนแปลงสังคม ตามพระประสงค์ของอัลลอฮ์ และท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เป็นครูคนแรก ผู้ซึ่งสืบทอดศาสนาอิสลามมาจนถึงปัจจุบัน ครูเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้าง พัฒนา และเปลี่ยนแปลงสังคม สังคมเป็นหนึ่งบุคคลอันยิ่งใหญ่ของครู

5. ครูเป็นต้นแบบแห่งความประพฤติทางสังคม ครูจึงต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องรักษาสถานภาพแห่งความเป็นครู เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) นำคำสอนจากอัลกุรอานมาเป็นจริยวัตรของท่าน ครูในฐานะผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านก็จะต้องนำอัลกุรอานมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ความประพฤติของครูจะต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์ของอัลกุรอานอย่างแท้จริง

6. เมื่อครูคือต้นแบบทางความประพฤติ ครูจึงต้องปฏิบัติเหมือนกับที่สอน หากทำตัวขัดแย้งกับคำสอนของตัวเองสังคมจะหมดความเชื่อถือ และครูหมดความสำคัญทางสังคมลงทันที เมื่อครูถูกสังคมสิ้นความเชื่อถือที่พึงทางวิชาความรู้ของสังคมก็หมดสิ้นไป จากอัลกุรอานกล่าวว่า "สุเจ้าจะให้ผู้อื่นกระทำความคิด แต่ลืมตัวเองกระนั้นหรือ"

7. ครูต้องมีหัวใจกว้างขวาง ไม่หวงความรู้ที่จะพึงสืบทอดแก่สังคม ไม่ปิดบังความรู้ที่มีผู้สนใจใคร่รู้ ความรู้อิสลามไม่มีอะไรถูกปิดบังไว้หรอก หากครูปิดบังวิชาความรู้ ครูได้กระทำความผิดอย่างแรง และนิเคาะห์ของอิสลามที่ต้องการเผยแพร่ความรู้ให้กว้างไกลออกไป

ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ได้กล่าวว่า "ใครปิดบังความรู้ ในวันอาคีเราะฮ์ เขาจะถูกคล้องปากด้วยบังเหียรจากไฟนรก"

8. ครูต้องทำตัวแบบธรรมคาวช่าถือตัวว่าสูงส่งกว่าคนอื่น แม้ได้รับความเคารพนับถือจากผู้อื่น แต่ครูต้องเตือนตัวเองว่าตัวเองมิใช่ผู้เหนือกว่าคนอื่น แม้แต่ท่านบิ๊มูฮำหมัด (ช.ล.) เองท่านยังประกาศตัวเองว่าท่านเป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งปรากฏในอัลกรุอานว่า "จงกล่าวเถิด อันที่จริง ฉันเป็นบุคคลธรรมดาเช่นท่านทั้งหลาย"

9. คุณสมบัติและอุปนิสัย จิตใจของครู ต้องพยายามเลียนแบบท่านบิ๊มูฮำหมัด (ช.ล.) ให้มากที่สุด

จะเห็นได้ว่า บทบาทของครูสอนศาสนาอิสลามทางสังคมนั้น ครูจะต้องเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม ต้องทำงานสืบต่อจากท่านบิ๊มูฮำหมัด (ช.ล.) ในการพัฒนาสังคม โดยการให้ความรู้ทางด้านศาสนา และเป็นแบบอย่างความประพฤติที่ดีต่อสังคม มีผู้กล่าวว่า ถ้าสังคมนั้นขาดครู แสดงว่าสังคมกำลังเดินทางไปสู่หายนะ ความรู้ที่ตายไปพร้อมกับครูจะหมดไปจากสังคม เหมือนดังที่ท่านบิ๊มูฮำหมัด (ช.ล.) กล่าวเตือนว่า " อัลลอฮ์ไม่เก็บความรู้ไปโดยการถอดถอน แต่ทรงเก็บไปด้วยการตายของผู้รู้ จนกระทั่งมนุษย์ตั้งคนไม่รู้ขึ้นมาเป็นผู้นำ เมื่อเขาถูกถาม เขาก็ตอบอย่างขาดความรู้ แน่نونเขาหลงผิดและทำให้ผู้อื่นหลงผิด "

กาอิม วันแอะเลาะ (2532: 5) กล่าวถึงบทบาทของครูว่า "เป้าหมายของการสอนศาสนานั้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการปฏิบัติเพื่ออัลลอฮ์ มิใช่เพื่อเงินเดือน เพื่อสวัสดิการ เพื่อเกียรติยศ หรือศักดิ์ศรีที่มนุษย์มอบให้ "

อารง สุกฮาสาศตร์ (2523:18) กล่าวว่า "ศาสนาอิสลามนั้นได้เน้นหน้าที่สืบทอดศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีเป็นพิเศษ ดังนั้นครู อาจารย์ โด๊ะครู (ครูสอนศาสนาอิสลาม) ย่อมจะมีบทบาทมากเพราะถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาก่อน และต้องเป็นบุคคลที่เป็นผู้รู้ มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน และคามหลักการของอิสลาม ถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องเรียนรู้ และเผยแพร่ศาสนาของตนเอง"

จากคำกล่าวข้างต้นจะพบว่า ครูมีบทบาทสำคัญมากในโรงเรียนแต่ในปัจจุบันและอนาคตบทบาทของครูอาจารย์ในโรงเรียนมีแนวโน้มว่าจะเริ่มลดลงไป ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคม วิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนของครู ดังที่ไพฑูริย์ สินลาวัฒน์ (2529:84) กล่าวว่า "ครูเป็นบุคลากรและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษา ดังนั้นบทบาทของครูจึงต้องมีความรู้ ความคิดที่ทันสมัยให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป คือครูในปัจจุบันและอนาคตจึงต้องมีบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม ดังที่สมชาย (นามแฝง) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "ครูควรมีความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์อุปกรณ์การสอน หรือคิดค้นวิธีการสอนในรูปแบบใหม่ๆ ให้แก่วงการศึกษา (สมชาย (นามแฝง), 2527: 19)

เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำที่จะต้องเป็นนักคิดและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ รู้จักนำเอาเทคโนโลยีวิทยาการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการสอนของครูเพื่อจะได้ลดบทบาทของครูลง

ปัญหาของครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อับดุลกาเดร์ เจ๊ะราชา พบว่า ครูโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม บางคนไม่ได้รับเงินเดือนหรือได้รับก็อยู่ในอัตราต่ำ จึงหาทางออกโดยใช้คำว่า สอนเพื่อเป็นวิทยาทาน ขาดความจริงจัง และความเอาใจใส่ต่อสิ่งเหล่านี้ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาเรื้อรังที่แก้ไม่ตกของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (อับดุลกาเดร์ เจ๊ะราชา, 2527: 15)

จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูสอนศาสนาอิสลาม สรุปได้ว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่ดีควรจะยึดถือตามแนวปฏิบัติของท่านศาสดานับูฮ้าหมัด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถประพฤติปฏิบัติ ตามหลักศาสนาได้อย่างถูกต้อง สำหรับเรื่องค่าตอบแทนในการสอนนั้นเป็นผลพลอยได้ที่ตามมา ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นสาเหตุให้ครูบางคนขาดความกระตือรือร้น ที่จะนำเทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมมาใช้ในการสอน แต่ก็มีครูจำนวนไม่น้อยที่สนใจนำวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ในการศึกษารังนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้ศึกษาไว้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านสถานภาพของครูผู้สอน

นูเนซ (Nunez, 1977: 4460-A) ได้ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ผลของนวัตกรรมทางการศึกษาของครูในรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา (Variables in Fluencing Teacher's Perception of Education Innovation) พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้นวัตกรรมทางการศึกษาของครูคือ เพศ และความคุ้นเคย

สำหรับเรื่องของเพศกับความต้องการสื่อการสอนนั้น สุกขศรี ศรี (2524: 92-93) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสื่อการสอนของครูประถมศึกษา ในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ปรากฏว่าครูเพศหญิงตระหนักถึงการนำวัสดุอุปกรณ์ช่วยสอนมาใช้น้อยกว่าครูเพศชาย

สำหรับด้านความรู้การศึกษาของครู โรเจอร์และคณะ (Rogers and others n.d.: 36) พบว่าครูที่ทราบเรื่องความคิดใหม่ทางการศึกษานั้น มักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามากกว่าครูอื่นๆ ในโรงเรียนเดียวกัน ครูเหล่านั้นจบการศึกษาจากวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย และเป็นผู้สนใจในการอ่านนิตยสารทางการศึกษา นิยมการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มองเห็นประโยชน์ของการนำความคิดใหม่ๆ มาใช้ให้เกิดผลดีทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ มาร์ติน (Martin อ้างถึงใน สุวรรณ เอี่ยมสุวิทย์ 2521: 28) พบว่าครูที่นำนวัตกรรมมาใช้นั้น มีแนวโน้มเป็นครูที่มีวุฒิปริญญา และครูเหล่านี้เป็นผู้อ่านวารสารทางการศึกษาอยู่เสมอ ทั้งยังเข้าร่วมประชุมทางวิชาการบ่อยครั้ง และมีโอกาสเดินทางหรือท่องเที่ยวเพื่อดูงานการศึกษาในหลายๆ แห่งอีกด้วย เช่นเดียวกับ ภาวดี ลิวิบุรี (2525: 88-89) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้นวัตกรรมทางการ

สอนของอาจารย์วิทยาลัยครู ผลปรากฏว่าอาจารย์ที่มีวุฒิสูงกว่าเป็นบุคคลที่มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษามากกว่าอาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่า โดยเฉพาะใน ส่วนที่เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอนต่างๆ แม้อาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่าเหล่านั้นไม่ได้ศึกษามา โดยตรงแต่ก็รู้จักวิธีการเสาะหาและค้นคว้าวิชาการใหม่ๆ ได้ดีและกว้างขวางกว่าอาจารย์ ที่มีวุฒิต่ำกว่า

สำหรับด้านประสบการณ์ในการทำงาน เลิร์น (Learned อ้างถึงใน สุมิตร คุณากร 2520: 247) ให้ข้อสังเกตว่า เมื่อคนเราทำงานในสภาพแวดล้อมที่จำเจเป็น เวลานานๆ ก็มักจะมีจิตใจและสาขคาที่คับแคบ คือมองและคิดอยู่แต่ในขอบเขตของอดีต ที่ผ่านมามาเท่านั้น ความคิดหรือการปฏิบัติอะไรที่แปลกใหม่เข้ามาจะพิจารณาและยอมรับ ก็ต่อเมื่อสิ่งเหล่านั้นเหมือนกับสิ่งที่เคยทำมาในอดีต เช่นเดียวกับ เบอร์ฟอร์ด (Burford 1980: 922-A) ได้ศึกษาการวัดความเปลี่ยนแปลงของครูในฐานะที่เป็นเครื่องชี้ชั้นตอน การสนับสนุนนวัตกรรมของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าครูที่เริ่มสอนใหม่ๆ จะมีความสนใจ ในนวัตกรรมสูงกว่าและมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานาน

ระยะเวลาที่ทำการสอน หมายถึง ระยะเวลาที่ครูเข้ามาทำการสอนตั้งแต่แรก เริ่มจนถึงปัจจุบัน ซึ่งครูแต่ละคนมักจะมีระยะเวลาที่เข้ามาทำการสอนไม่เท่ากัน ซึ่งใน เรื่องนี้ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2521: 3-19) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาของครู นวัตกรรม ทางการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดต่ออาชีพ ครูกับแบบแผนพฤติกรรม โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นครูหรือเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 281 คน ผลปรากฏว่า ครูที่มีระยะเวลาทำการสอนมานานจะเป็นครูที่ยอมรับนวัตกรรมน้อย และเป็น บุคคลที่มีอุปสรรคมากที่สุดในการนำนวัตกรรมมาใช้ในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ บุญนิศย์ ไวสุตติก (2522: 147-148) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสนใจของครูประถม ศึกษาในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการสอน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้ปฏิบัติการสอนและนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่าครูที่เพิ่งเข้า รับราชการเป็นครูผู้สอน ซึ่งมีระยะทำการสอนน้อยมีความตระหนักถึงความสำคัญ ประโยชน์ และนวัตกรรมมากกว่าครูที่ทำการสอนมานาน

ชูชาติ บุญชู (2524: 85-88) ได้ศึกษาถึงการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาของครูประถมศึกษาในจังหวัดลพบุรี พบว่าความแตกต่างกันของครูในเรื่องของประสบการณ์วิชาชีพ วุฒิทางการศึกษา และการอบรม มีการยอมรับนวัตกรรมโดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน

การที่ครูได้เข้ารับการศึกษาค้นคว้า จะมีเจตคติที่มีต่อนวัตกรรมในทางที่ชอบมากกว่าไม่ชอบ และแสดงถึงการมีทักษะในการใช้ดีกว่า จึงสรุปว่าการที่ครูมีเจตคติต่อนวัตกรรมในทางที่ชอบเพราะมีความคุ้นเคยต่อนวัตกรรม จึงมีความสามารถในการใช้ด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2520)

จากงานวิจัยที่ศึกษา สรุปได้ว่าครูที่ยอมรับและนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูง ครูที่มีระยะเวลาทำการสอนน้อยจะเห็นความสำคัญและประโยชน์ของนวัตกรรมทางการศึกษา มากกว่าครูที่ทำการสอนมานาน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านประเภทของนวัตกรรมที่ครูใช้

ทางด้านประเภทของนวัตกรรมที่ครูใช้ เอื้อจิตร์ ล้อบุรณะ (2519: 136-137) ได้ศึกษารูปแบบของกระบวนการนวัตกรรมและองค์ประกอบที่มีผลต่อการใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่านวัตกรรมที่นำมาใช้เหมือนกันคือ การจัดหลักสูตรแบบรวมวิชา การสอนเป็นคณะ การสอนโดยการทดลอง การสัมมนา การอภิปรายกลุ่มย่อย การใช้ศูนย์การเรียนและโทรทัศน์เพื่อการสอนการศึกษา คณะกรรมการดำเนินงานระหว่างชาติ ในโครงการร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกของยูเนสโกในเอเชีย ร่วมสถาบันวิจัยการศึกษาแห่งชาติญี่ปุ่น (NIER) (กรมวิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2520: บทคัดย่อ) ได้ทำการสำรวจปัญหาและเจตคติของครูในเอเชียที่มีต่อการใช้นวัตกรรม การเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในเมืองหลวงของประเทศที่เกี่ยวกับโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ชอบที่จะใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอน และประเภทของนวัตกรรมทางการเรียนการสอนที่ครูชอบมากที่สุดคือการเรียนแบบหน่วยใหญ่ๆ อันดับรองลงมาตามลำดับ ได้แก่

การใช้โทรทัศน์เพื่อการเรียน การแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มย่อยแบบยืดหยุ่น การสอนแบบโปรแกรม เด็กเรียนด้วยเด็กเรียนอ่อน การรวมหลักสูตร และการสอนเป็นคณะ
 วฐู ชูศักดิ์กุล (2525: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง "เจตคติและความมั่นใจในความ
 สามารถในการใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนของครูประจำการ พบว่านวัตกรรมการเรียน
 การสอนที่ครูประจำการนำมาใช้มากคือ การสอนโดยยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การจัด
 การเรียนแบบศูนย์การเรียน การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ การเรียนการสอนโดยใช้
 สถานการณ์จำลอง การสอนโดยใช้แบบการสอน การทดสอบแบบอิงเกณฑ์และการให้เด็ก
 เก่งช่วยสอน นอกจากนี้ ชูชาติ บุญชู (2524: บทคัดย่อ) ยังวิจัยพบว่าครูยอมรับบทเรียน
 สำเร็จรูปอยู่ในระดับสูง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านสภาพสังคมของครูในโรงเรียน

สภาพสังคมที่บุคคลจะประกอบอาชีพหรือปฏิบัติงานด้านนั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่าง
 หนึ่งที่จะช่วยเสริมให้บุคคลยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ปฏิบัติได้ ซึ่งมีผู้
 ศึกษาวิจัย ดังนี้

เอื้อจิตต์ ล้อบุรณะ (2519) และภาวดี ลิวิบุรี (2525) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
 พฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมของอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษาของไทย ได้ข้อค้นพบที่
 ตรงกันว่า ปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้อาจารย์ยอมรับนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาการเรียน
 การสอนนั้นได้แก่ การได้รับการบริการและการส่งเสริมอย่างดีของผู้บริหารของสถาบัน
 ตลอดจนการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมมาใช้จากคณาจารย์กันด้วย
 สอดคล้องกับ ชูชาติ บุญชู (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทาง
 การศึกษาของครูประถมศึกษาในจังหวัดลพบุรี โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 408 คน พบว่าการ
 ยอมรับนวัตกรรมทางด้านการสอนของครูนั้น ขึ้นกับการได้รับการบริการและการส่งเสริมจาก
 ผู้บริหารโรงเรียนและเพื่อนครูด้วยกัน และในทำนองเดียวกันถ้าผู้บริหารไม่มองเห็นถึง
 ความสำคัญในการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก และไม่ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู

ด้วยกันแล้วครูจะยอมรับนวัตกรรมด้านต่างๆน้อยลง

นอกจากนี้ กรอส ไจนอนแอกควินต้า และ เบิร์นสไตน์ (Gross, Giacquinta and Bernstein, 1971: 149-180) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการนำนวัตกรรมมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาแคมไบร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสายปฏิบัติการสอน พบว่าอุปสรรคที่ทำให้ครูนำนวัตกรรมมาใช้น้อยนั้น สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในหน่วยงานไม่เอื้ออำนวยซึ่งได้แก่ ความขัดแย้ง และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันในระหว่างครูด้วยกัน และการไม่เอาใจใส่ของผู้บริหารในโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้ครูหมดหวัง ท้อแท้ ขาดความกระตือรือร้นที่นำนวัตกรรมมาใช้

ด้านสภาพสังคมของครูในโรงเรียนจากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน และการบริการอำนวยความสะดวกต่อการใช้นวัตกรรมนั้นๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมมาใช้ของเพื่อนครูด้วยกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร

ด้านการสนับสนุนของผู้บริหารได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่านด้วยกันดังนี้

เอื้อจิตต์ ล้อบุรณะ (2519: 137) ได้ศึกษาสำรวจนวัตกรรมการศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่า การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาของอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยต่างๆจะประสบผลสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารของสถาบัน ต้องให้การสนับสนุน โดยมีนโยบายที่ชัดเจน มีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ

โอโรท และโกมอน (อ้างถึงใน เอื้อจิตต์ ล้อบุรณะ 2519: 14-15) พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมได้แก่ นโยบายของสถาบันทางการศึกษาและระบบการบริหารในสถาบันสอดคล้องกับการใช้นวัตกรรม

การดี คิริบุรี (2525: 7) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้นวัตกรรมทางการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูในกลุ่มนครหลวง พบว่าการที่ครูไม่ได้นำนวัตกรรมมาใช้กว่าที่ควรเพราะขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร หรือไม่มีคำสั่งจากเบื้องบน

โรเจอร์ และคณะ (Rogers and others n.d.: 80) ได้วิจัยเรื่องการเผยแพร่ความคิดทางการศึกษาของครูคือ ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ ครูในโรงเรียน ห้องสมุด หนังสือต่างๆ การไปศึกษาต่อของครูและเอกสารต่างๆ นอกจากนี้ Roger ยังกล่าวถึงปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้การนำนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษาไม่ได้ผลนั้น เกิดจากการที่คนไทยมักคำนึงถึงฐานะ ตำแหน่งของผู้นำความคิดใหม่มาใช้เป็นประการสำคัญ กล่าวคือ ถ้าผู้นำทางความคิดใหม่นั้นเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แล้วมักจะได้รับความเห็นชอบด้วยดีจากคนอื่น ๆ

ด้านการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารจะให้ความสนับสนุน และมีนโยบายเกี่ยวกับการผลิตการใช้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนการส่งเสริมทางด้านการศึกษาของครู

งานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านคุณสมบัติของนวัตกรรม

คุณสมบัติของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา มีส่วนสำคัญต่อการนำมาใช้ของครู ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

สำลี ทองชีว (2526: 29) และฟรานซิส อาร์ แอลเลน (Francis R. Allen, 1971: 273-283) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นตัวกำหนดการยอมรับนวัตกรรมว่า ความฮากง่ายหรือความซับซ้อนยุ่งยากของนวัตกรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ถ้านวัตกรรมนั้นยุ่งยากในการใช้ ก็จะทำให้การยอมรับเป็นไปได้น้อย และสำหรับค่าใช้จ่ายของการใช้นวัตกรรม พิชรี วรกวิน (2522: 170) กล่าวว่าปัจจัยที่เป็นตัว

จำกัดต่อการยอมรับนวัตกรรมคือสภาพทางการเงินของสังคมนั้น ถ้าสภาพสังคมผิดเคื่อง การยอมรับนวัตกรรมที่ต้องเปลืองงบประมาณย่อมต้องได้รับการต่อต้าน และยิ่งได้กล่าวไว้ อีกว่า โรงเรียนในประเทศไทยส่วนใหญ่การยอมรับนวัตกรรม จะเกิดจากระบบส่วนกลาง เพราะโดยลักษณะสังคมไทยเป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย และปัจจัยที่เป็นตัวจำกัดต่อการยอมรับนวัตกรรมคือสภาพทางการเงินของสังคมนั้น ถ้าสภาพสังคมผิดเคื่องการยอมรับ นวัตกรรมที่ต้องเปลืองงบประมาณย่อมต้องได้รับการต่อต้าน

นอกจากนี้ สำลี ทองธิว (2526: 29) ยังกล่าวว่าความสะดวกในการใช้ นวัตกรรมเป็นสิ่งที่กำหนดว่านวัตกรรมนั้นๆ จะเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shosemaker, 1971: 22-23) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของนวัตกรรมที่จะช่วยให้ได้รับการยอมรับว่า ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Relativeadvantage) หากผู้รับนวัตกรรมคิดว่า นวัตกรรมนั้นดีกว่าและมีประโยชน์กว่า สิ่งเก่า วิธีปฏิบัติเก่า หรือรู้สึกว่าการนวัตกรรมนั้นมีค่าและมีประโยชน์ โอกาสที่จะยอมรับ นวัตกรรมนั้นก็ยิ่งมีมากขึ้น

ด้านคุณสมบัติของนวัตกรรมจากการศึกษางานวิจัยสรุปได้ว่า คุณสมบัติของนวัตกรรม ทางเทคโนโลยีการศึกษาที่ส่งผลต่อการยอมรับนั้นได้แก่ ความยากง่ายในการใช้ ความมี ประโยชน์ต่อสิ่งเก่าและอีกอย่างที่มีผลต่อการยอมรับก็คือ งบประมาณในการใช้นวัตกรรมนั้นๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรม

จากการวิจัยของบุรินทร์ บุรัตน์ (2528) ที่ได้ศึกษาระดับการยอมรับนวัตกรรม ทางการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอและครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ในเขตการศึกษา 10 พบว่า การยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาของครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ที่มีกลุ่มโรงเรียน ทั้ง 3 ขนาดกลุ่มโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่พบความแตกต่างของการยอมรับนวัตกรรมที่ระดับ.05 ยกเว้นนวัตกรรมด้านการวัดผลและการเลื่อนขั้นโดยอัตโนมัติ พบความแตกต่างของการ ยอมรับที่ระดับ.05

ลอร์เลอร์ (Lawlor 1978: 5887-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมด้านหลักสูตรใหม่ของครูประถมศึกษาในมลรัฐแมรี่แลนด์จำนวน 525 คน และน้อมศรี แดงหาญ (2521: 80-85) ได้ศึกษาเรื่องความยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาของครู และทัศนคติของครูที่มีต่อหลักสูตร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในมลรัฐทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา จำนวน 251 คน ต่างก็ได้รับข้อสรุปที่ตรงกันว่าครูที่ยอมรับนวัตกรรมเกี่ยวกับหลักสูตรนั้น เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตร

เพอร์ดี (Purdy, 1976) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลที่มีผลต่อการยอมรับและปฏิเสธการใช้นวัตกรรมทางการสอนของคณาจารย์ในวิทยาลัยชุมชนแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา พบว่าครูมีแนวโน้มที่จะทดลองใช้นวัตกรรมและนำนวัตกรรมไปใช้ เป็นกลุ่มมากกว่าจะใช้เป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพราะการรวมกลุ่มนั้นสามารถควบคุม และป้องกันการแข่งขันจากกลุ่มภายนอก ในด้านปัญหาและการให้บริการด้านเครื่องช่วยสอนได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของมุสลิม

ชาวไทยมุสลิมเป็นกลุ่มที่มีแนวทางปฏิบัติในกาการค้าเงินชีวิตที่เคร่งครัดต่อบทบัญญัติของศาสนา และให้ความสำคัญแก่การศึกษามาก ดังผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของมุสลิม ดังนี้

ศึกษานิตเทศก์เขตการศึกษา 2 (2513: 83) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจความต้องการและทัศนคติต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล จำนวน 2,601 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่าชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาก่อนของตนเองและบุตรหลาน ชาวไทยมุสลิมร้อยละ 32.30 ที่แสดงว่าตนมิได้เป็นคนไทยแต่เป็นคนมลายู ประชาชนทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องต้องกันในเรื่องการจัดให้เปิดการสอนวิชาขั้นพื้นฐานในหมู่บ้าน ประชาชนทั้งสองกลุ่มปรารถนาให้บุตรเป็นครูและประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากกสิกรรม ชาวไทยมุสลิมร้อยละ 45.68

ปรารถนาให้ลูกเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ)

เพ็ญศรี จรรย์สมบูรณ์ (2525: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดกรุงเทพมหานครตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 71 คน และครูผู้สอนในโรงเรียนในชุมชนมุสลิม จำนวน 284 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 355 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนประสบปัญหามากในการที่ต้องเรียน 2 แห่งในวันเดียวกัน คือ โรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนสามัญ และส่งผลถึงประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสามัญเป็นอย่างมาก
2. เนื้อหาวิชาที่เรียนบางตอนไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับศาสนา
3. ทศนคติและความร่วมมือของผู้ปกครองมีผลต่อการเรียนและการศึกษาต่อของนักเรียน
4. ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาสามัญเท่ากับการเรียนทางศาสนา

ปอราเฮ็ม มะฮูโซ๊ะ (2528: 154-178) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้" ด้วย วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตัวอย่างประชากรประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 137 คน ครูสอนศาสนาอิสลาม 137 คน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 137 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามขาดความรู้ความเข้าใจ ในการนำหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรไปใช้ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแนวทางของหลักสูตรอิสลามศึกษาังไม่ดีพอ

2. ด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่าการจัดบริการที่เกี่ยวกับหนังสืออิสลามศึกษา ยังไม่เพียงพอ และทันกับความต้องการ
4. ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่านักเรียนและผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
5. ด้านการนิเทศ พบว่าศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัด ติดตามผลการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาน้อย
6. ด้านการประเมินผล พบว่าโรงเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ ขาดข้อสอบที่เป็นมาตรฐาน

ประกิจ ประจวบจันทน์ (2516: 57-58) กล่าวถึงสภาพการจัดการศึกษาและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้คือ

1. การจัดการศึกษาของประเทศยังประสบปัญหาในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ระดับประถมศึกษา ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนครู ปัญหาการขาดแคลนโรงเรียนและอุปกรณ์การสอน และปัญหาการบริหารการศึกษา
2. การศึกษาของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีสภาพล้าหลังกว่าจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ตรงกับความต้องการของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากชาวไทยที่นับถืออิสลามนิยมการศึกษาวิชาศาสนามากกว่าวิชาสามัญในโรงเรียนประจำบาล และในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไป

เกี่ยวกับการศึกษาของมุสลิม เมื่อศึกษางานวิจัยพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของชาวไทยมุสลิมควรจัดให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี และศาสนา และโดยเฉพาะทางภาคใต้ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มักให้ความสำคัญแก่การศึกษาทางศาสนามากกว่าวิชาสามัญ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา พอสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ได้แก่ สถานภาพเกี่ยวกับครูผู้สอน ประเภทของนวัตกรรมที่ใช้ สภาพสังคมของครูในโรงเรียน การสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนและคุณสมบัติของนวัตกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีผู้ศึกษาวิจัยเฉพาะแต่ในโรงเรียนสามัญ แต่สำหรับโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาวิจัยไว้ โดยเฉพาะเขตการศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร และจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งในโรงเรียนสามัญส่วนใหญ่ไม่ได้เปิดสอนวิชาอิสลามศึกษาไว้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูผู้สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 1 กรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย